

J·K·TYL

KRVAVÉ KŘTINY

ČILI
DRAHOMÍRA
A JEJÍ
SYNOVÉ

Romantický obraz z dávných dějin
českých ve čtyřech odděleních

ORBIS — PRAHA

1956

A

R 23 272

Právo provozovat tuto hru zadává pouze Československé divadelní a literární
jednatelství, Praha 2, Vyšehradská 28, telefon 23 46 20 a 23 51 40. Každé
chystané provedení hry nutno hlásit tomuto jednatelství, a to nejpozději
deset dní předem.

OSOBY

JINDŘICH, toho jmena PRVNÍ,
nazván Ptáčník, král německý

SIGIBERT, FREDEGAR
němečtí vyslancové

DRAHOMÍRA,
vdova po knížeti Vratislavovi

VÁCLAV, kníže český BOLESLAV, jeho bratr
její synové

LUDMILA,
jíh bába, vdova po knížeti Bořivojovi

SVĚTIMÍRA,
kněžna stodoranská, choť Boleslavova

HNĚVSA,
mocný lech

POPEL,
vládyka a zemský kmet

CHRASTĚJ,
kněz křesťanský a učitel Václavův

ČESTA,
kněz pohanský

VELENA,
jeho vnučka

TYRA,
zajatý Maďar a sluha Hněvsův

PODIVÍN,
Václavův důvěrník

Starý muž z okolí pražského

První žena

Druhá žena

Sluha Václavův

Vojín

*

Zemští kmetové

Komonstvo Drahomíry a Ludmily

Čeľed vyšehradská

Vojínové čeští a němečtí

Pražský lid

Čeľed Boleslavova

Děj připadá do první polovičky
10. století a končí se rokem 936.

ODDĚLENÍ PRVNÍ

---

*Veliká předsín na Vyšehradě; nazad prostranný vchod a před ním
sloupy ozdobené zápraží.*

Výstup první

Česta, stárec šedivý, stojí vpředu u okna zasmušilý. Hněvsa vejde.

HNĚVSA

Což vyhubila stará Morana knížecí Vyšehrad? – Hoj, člověče!
Pohni nohu z místa a rozvaž usta!

ČESTA

Kdo velí starému člověku? Střelo Perunova! Ty, lechu, zase
v Libušině slavném sídle?

HNĚVSA

Znáš mě?

ČESTA

Kdož by neznal Hněvsu z hradu nad Jizerou, komuž bohové
zraky černou nocí nezastřeli!

HNĚVSA

Co to znamená, že tak pusté síně nalezám?

ČESTA

Čeled běžela k jezeru a tiskne se okolo knížecího stolce.

HNĚVSA

Za jakou příčinou?

ČESTA

Aj, muži Svatovítův, bydlil jsi na hvězdách, že nevíš, co se děje na zemi? Včera tu zahrabali Vratislava do studené země.

HNĚVSA

Knížete?

ČESTA

To podle toho křesťanského mravu. Nespálili údy nemohutné, aby duše pokoj našla, neskropili popel slzami a nesvětili bohumilou trýzeň.

HNĚVSA

A dnes?

ČESTA

Sázejí Václava na otcovský stolec — tu letorost knížecí, ježto vzkvětla v rukou cizověrných zahradníků.

HNĚVSA

Ty, zdá se, nejsi ještě přítel víry Kristovy?

ČESTA

Přítel? Neznáš tuto hlavu šedivou?

HNĚVSA

Jestli paměť neklame, tedy jsem tě vídal v chrámě, kde se domácím bohům oběť konala.

ČESTA

Ano, vídal jsi mě. Jsem Česta, starý sluha bohů pravdivých. Jsem zbytek oněch zlatých časů, když kníže Bořivoj učení ukřižovaného cizozemce na Vyšehrad přinesl, navrátil se vodou pokropený ze svatebních hodů sestry své a moravského Svatopluka. Od té chvíle nasypala Vesna více než padesátkrát čerstvého kvítí na zemi — a duše moje krmila se každé léto novým hněvem, novou žalostí.

HNĚVSA

A co tvoje dílo na Vyšehradě?

ČESTA

Přicházím i odcházím jako duch půlnoční. Je to moje stará půda. Zde jsem poslední útočiště těch, co posud věrně drží s bohy našimi. Zde jsem krvolačným vlkodlakem odpadlíků od otcovské víry, hubitelů našich hájů posvátných.

HNĚVSA

Kdyby tvoje lebka stříbrem nekvětla, dal bych se ti do smíchu. Strachovati se tebe není potřebí. Já jsem také křesťan.

ČESTA

Ty? — křesťan? Hahaha! Toť musel tedy Perun hvězdy svoje svrhnouti do temné říše Morany, že jsi při zdravých očích oslepnul! Já tomu nevěřím.

Vzdálený blabol trub a bubnů, jakož i lidského provolávání.

Aby vám ruce zkameněly a hrdla popraskaly!

Výstup druhý

Drahomíra, *za ní* Boleslav s družinou. Předešlí.

DRAHOMÍRA

(u živém pohnutí přijde až kupředu) Posléz tedy — posléz! Již již usýchala duše moje toužením, že nepřicházelo zemí slovanských osvobození! Konečně mohu okovy strhnouti, kterými slabí muži vlastní rod svůj těsnali a cizincům v podnož pohazovali. A já se o to pokusím! Pracovati budu, dokud poslední jiskra ohně živoucího ve mně nezhasne. Zaskvíti se musí rod slovanský v záři svobody a blahoslavenství!

HNĚVSA

(přistoupí) Kněžno!

DRAHOMÍRA

Co jest? Ha, tys to, Hněvso?

HNĚVSA

Vrátil jsem se z maďarského bojiště, kam mě z lenivého domovu chuť po rekovném díle vyhnala.

DRAHOMÍRA

Tys přišel jako od příznivých bohů poslaný! Zachoval jsi staré srdce svoje?

HNĚVSA

Jako svoje rameno. Budeš je potřebovati, paní vznešená?

DRAHOMÍRA

Budu. Vratislav odešel k otcům; nyní moje doba nastane — i nebude horší nežli minulá.

HNĚVSA

To doufám.

DRAHOMÍRA

Já zamilovala v Bohu zesnulého, když přijel na knížecí dvůr otce mého, kterýž velel statným Luticům, neboť se mi zrodil v prsou paprsek naděje, že spojen s mocí bratrů mých slávu obnoví, kteráž byla při Slovanech, když v těchto krajinách Samo panoval, — anebo že vzkřísí rozkotané království Velkomoravské. Já zapřela starou víru slavných praotců, dala se křestem uvésti do chrámu cizího a letěla z daleké vlasti k pověstnému Vyšehradu. Ale naděje moje zakrněla v neúrodném zrní. Vratislav byl slabý muž a v rukou kněží latinských, jenž přicházeli jménem bavorského biskupa, jemuž byly požitky z našeho knížetství láková pochoutka. Co však nedovedl Vratislav, — to počne Drahomíra, i oživí to skutkem, budou-li jí po boku státi čeští lechové, kteří slovanské jádro v sobě posud nepoprznili.

ČESTA

(jenž byl řeč její dychtivě poslouchal) To pozvedni hlasu hrdlem zuřivého hromu, aby tě zaslechli, co jsou rozptýlení po týnech i po chýších a tvář na den vynésti nemohou před obličejem nového boha na kříži. I slítnou se rozplašení orlové a potáhnou velikým rojem na cizí krahujce a pomrví jejich krví zemi otcovskou, aby vzešlo símě nových dnů a pokolení šťastného.

DRAHOMÍRA

Hlavo věštivá, až budu válčiti střelami slov, tož tebe povolám; teď potřebuji mužných ramenou a železného oruží.

HNĚVSA

Moje rámě, čeled má i statek můj ti bude pramenem věrné pomoci.

DRAHOMÍRA

Synu Boleslave! Tu viz lecha Hněvsu, věci naší statného pomocníka. On stával otci tvému po boku, až je k mému hoří nestejná mysl rozvedla. On mohl býti pevným sloupem našeho knížetství.

BOLESLAV

(jenž stál až posud v myšlénkách pobřížej) Slovo matky mé jest skála, na nížto stavím svoji důvěru. Je-liž u tebe její přízeň, bude tam i moje přátelství.

HNĚVSA

Nedáš je muži, kterýž by ním plýtval jako pískem bez zlatého zrní.

Výstup třetí

Ludmila, Václav, *za nimi* komonstvo. Předešli.

DRAHOMÍRA

Dobře, synu Václave, žes kroky svoje v tuto stranu obrátil. Šťastným znamením počíná se den, kdes vůlí národa na otcovský stolec dosedl. Navrátil se hrdina, co vede v Čechách nejpádnější meč, — ihned mu uložíme dílo důstojné.

HNĚVSA

Hněvsa z týnu nad Jizerou, starý přítel otce tvého, pane, pozdravuje nového knížete.

VÁCLAV

Vítej mi, a buď milým pomocníkem při díle, kteréž mi od této chvíle nastává.

12

LUDMILA

I mně budiž vítán, matce tvého přítele, jestli se naklonila mysl tvoje k dílu bohumilému a noha zvykla kráčet po cestách ku spasení vedoucích.

HNĚVSA

Což nejsem pokřtěný?

LUDMILA

Vodou dal ses poznamenati — já byla svědkem očitým — i slovo Páně nad tebou vyřknuli; však duch Páně se v tobě nerozhostil, leda jestli jsi mu nyní stan v srdci vykázal.

DRAHOMÍRA

Nesahej, kněžno, slovem kazatelským do vnitřnosti muže takového, jakých málo porodilo naše knížetství. On je host můj — to vězte všickni! — a bohdá k velkým věcem určený, že právě nyní meč svůj z dalekého bojiště v domov přinesl.

VÁCLAV

Proč vítáš právě nyní meč?

BOLESLAV

Kníže by raději četl evangelium.

VÁCLAV

Ano, bratře, raději bych slyšel slovo Páně zníti nežli mečů břínčení — a to k blahoslavenství národu.

ČESTA

(stranou) Blahoslavenství! O bohové, poražte mě hluchotou.

13

Já neznám šťastnějšího počátku tvého panování, Václave, než abys ihned brány srdce svého rozevřel a nechal do nich vejíti lásku k rodu vlastnímu i slitování nad bratry štěpu jednoho. V sladké svobodě žily rody slovanské, mír s celým světem držíce, a bohové žehnali jejich krajiny; ale cizí nepřátelé, krutí závistníci udeřili na jich tiché stany a hrozí je v nemůžné porobenství zavléci. Durynkové, Frankové a Sasíci nabrousili meče na kmeny slovanské a Němců král, ten Jindřich, jemuž přezdívali Ptáčník, — vede bitvy, že se řeky rozvodňují krví slovanskou! Obodrité, Lutici a Stodorané volají o pomoc, že se obloha litostí ošťásá, a nezdvihne-li se plémě Čechovo, shlukne se necitelné hejno dravců na všechen rod slovanský a památka jeho zahyne!

ČESTA

(zanícen předstoupí) Zahyne! Zahyne! Neboť jste podřezali žíly jeho života a morem naplnili jeho krev. Zahyne jméno slovanské — a smutkem zahálí se nebesa a hvězdy budou padat a v zříceninách bude práchnivěti svět z míry vyvrácen. A proklato bude jméno těch, co k tomu dílu ruce pozvedli, co podkopali kořen lípy posvátné a poprznili jméno bohů otcovských.

VÁCLAV

Tys tady opět, starý bloudilče? Zapomněl jsi, že tě kníže Vratislav, maje v úctě tvou hlavu šedivou, laskavě žádal, abys nepřinášel do jeho domu nárek pohanský?

ČESTA

Proto šla za ním moje nenávisť, a lítostně složím kosti v lůno Morany, že jsem nemohl státi u jeho lože, když na věky oči zavíral, abych ho byl na rozloučenou těmato kostnatýma rukama — zardousil!

Pohnutí v komonstvu Ludmilině.

Ustaň, zlolající nešťastníku!

LUDMILA

Rychle odejdi — ty hlavo od Boha jediného šílením trestaná, abych nezapomněla, že mi víra i nepřítelé milovati káže! Již opusť tyto síně — a nikdy více do nich kroku svého nedonášej!

ČESTA

Abys plamenné metly děsiti se nemusela — je-liž pravda, rodi telko zkaženého ovoce! Já tu měl státi do skonání v záři bohů milostivých — tys měla dávno bleskem Perunovým zahynouti. Ty jsi pěstovala s Božívojem jedovatou bylinu, pro jejížto símě čtrnácte zaslepených lechů k těm němým cizozemcům zaběhlo; — ty jsi zasadila to učení Kristovo, že vzrostlo ve strom mohutný! Nad tvou hlavou šumí hejno těžkých vzdechů z prsou českých jako hromopustá vichřice a nese ve svém lůně prokletí.

VÁCLAV

Pryč odtud, nesmyslníku, — nechceš-li jazyka pykati!

ČESTA

Ty — mládenečku, starce vyháníš?

VÁCLAV

Jen že jsi starce, mírním spravedlivý hněv a zadržuji rozkaz, aby tě stihla pokuta.

ČESTA

O hraj si, hraj si na pána, ty poupě stromu zkaženého, — a vyžeň věrného sluhu bohů, kteří tvoje praotce do těchto síní uvedli, — vyžeň, vybičuj ho do pustého světa. Do kořene vy-

hubiti život slovanský velí tobě nové učení — o jen je poslechni — haha, — já učiním podle tvého rozkazu! Ale to ti pravím, vnuku Bořivojův, moje denní modlitba k bohům krvavé pomsty bude zníti: Spalte ratolest pronevěřilou, a chcete-li svému sluhovi mnoholeté hoře nahraditi, pošlete mu den, aby spatřil na českém trůně krváceti plémě odpadlé!
(*Odejde*)

VÁCLAV

Stůj, nešťastníku, a odvolej!

BOLESLAV

(*kročí mu v cestu*) Nech starce nemocného! — však nejsou jeho slova břitký meč, abys hned krve se obával.

VÁCLAV

To vím, a protož mi nezbraňuj s chorým člověkem učiniti smír!

DRAHOMÍRA

Ustaňte — a bijte se v prsa, kdo ho chce odsuzovati. Duše jeho je živou bolestí ostruněné varyto a na každé dotknutí oupí z něho píseň žalostná. To považ, kníže, — a nechtěj (*s pohledem na Ludmilu*) jako necitelná moudrost hráti na pána nelitostného. Víš, co je to báti se o život národa? On umírá tou bází — tou nejhroznější mukou na zemi. On ztratil dnů svých nejkrásnější poklady a živí se nyní krutým zoufalstvím. On je porouchaný sloup u chrámu té slávy slovanské, kterouž chtějí k hrobu donést.

VÁCLAV

To hledíš vůkol okem tuzé nakaleným; já žádného hrobu nevidím.

DRAHOMÍRA

Ty ne — to věřím; ty bys raději v Budči hleděl na písmo a liché

pověsti, než abys vyslal sokoly svých zraků, kde se hnízdí nebezpečí národů. Ale já vidím tu přichystanou propast a musím se před ní postavit, aby se odrazila zloba nepřátel.

VÁCLAV

Ty, matko?

DRAHOMÍRA

Já! — i vyzvu štěstí do boje! Kdo zoufá sám nad sebou, toho opouštějí nebesa. Já nezoufám. Svoboda musí zasvítnouti rodům slovanským a jméno jejich zníti od jednoho uhlu světa k druhému, dokud nad nimi poslední hvězda nezhasne. Proto budeme bojovati, — až nám Morana v temné lůno ustele!

LUDMILA

Špatně sluší, milá dcero, ženě křesťanské, že na pohanské modly vzpomíná a o Moraně rozpráví.

DRAHOMÍRA

Kdož může klásti slovo na váhu, když srdce přetéká? Tu se dere mocně ze šupiny ven, co je živo v jádru — a s čím se člověk narodil. Nechme toho, kněžno pobožná, a ty, synu, poslechni, co káže učiniti doba. Sebereme mužné pěstě a vypravíme s rekovnou zbraní proti nepřátelům Slovanů, aby nevolaly rody bratrské marně o pomoc.

VÁCLAV

To na záhubnou válku?

BOLESLAV

Válka nestojí mezi kratochvílí knížete Václava.

VÁCLAV

Válka není žádná kratochvíl, a křesťanské kníže neměl by

nikdy tuto hubitelku lidstva živiti. Či má býti první kroče
mého panování krví znamenán?

DRAHOMÍRA

Když má jako voda křestná prolita býti ku spasení národu,
nesmí se jí kníže hroziti. A kdož mluví o tobě? Ty hled si
kněh a kněžských výkladů a modli se nešpory; já obstarám,
co jménu knížecímu přísluší, a svěřím ozbrojené mužstvo
Hněvsovi.

LUDMILA

To neučiníš, dcero, — bys mezník svého práva nepřekročila.
Na stol knížecí dosedl Vratislavův syn — ne jeho vdova.

DRAHOMÍRA

Ale matka knížete postaví se vedle stolce otcovského a bude
k tomu zřetel obracet, aby syn na něm seděti dovedl.

LUDMILA

To bude jeho péče — a starost vyvolených kmetů.

DRAHOMÍRA

Péči mateřskou nepřevyší rada najatá.

LUDMILA

(blíže k ní přikročí) O jen to řekni zřejmo, že bysi ráda sama
zlatou uzdu vlády držela! Tvoje hrdost krmila se dávno touto
myšlénkou — a sotvaže manžel a pán tvůj na smrtelném loži
vychladnul, již vztahuješ ruku po cizím pokladě. Já však pra-
vím tobě, vdovo syna mého, že by ti lépe slušelo v pokoře se
kátí před Bohem a vésti péči o vřeten, o domácí čeleď.

DRAHOMÍRA

Děkuji ti, matko mého v Pánu zesnulého manžela, za to na-
učení, — jenže přišlo pozdě. Hlava moje dožrála, i srdce ví již
dávno, co má v sobě živiti. Já nechci sama vládu držeti —
vždyť jsi k tomu vychovala svého miláčka; ale k tomu chci
sílu svoji napnouti, aby se rozprášily chmury s jmena českého,
kteréž tvůj manžel nade vlastní sehnal a synové jeho svou ne-
mužností krmili. Já nechci slouti matkou knížete, kterýž by
panoval nad otroky německého krále.

Pohnutí mezi knížecí družinou.

Nechte pohoršení, mužové, a byť bych i sladšího slova zvolila,
jádro zůstane přec trpké. Bořivoj se od Moravy odštlpil a
vrhnul Frankům pod plášť ochranný; Spytihněv to nepřiro-
zené přátelství utužil a Vratislav nepomyslí na rozdvojení.
Necháme-li ale tuto vazbu dál se vinouti, dovleče nás ku hro-
bům — to, bohům buď žalováno, nikdo neupře.

LUDMILA

Já to upírám! Ne ruka lidská, ale Hospodín uchrání Čechy
před oupadem; proto osvítil cesty jejich světlem víry křes-
ťanské.

DRAHOMÍRA

Ale já nechci býti sebemilovna — nechci v paměti jen prospěch
svého lidu chovati; i bratrské kmeny mají býti spaseny.

LUDMILA

I k těm dojde světlo Kristova učení.

DRAHOMÍRA

(s velikou hořkostí) Ba již k nim dochází! Meč mu klestí cestu
a plamen reje stopy.

LUDMILA

Protože jsou srdce jejich kamenná a že nechtějí slova míru slyšeti.

DRAHOMÍRA

A proto se musí hnáti do jezera krve prolité a dělati nad nimi kříže latinské? Mluví tak žena křesťanská? Je to láska, kterou se učení tvoje vychloubá? Oni nechtějí, protože milují mrav a víru, v kterých se narodili, v kterých vyrostli a zestárli; oni nechtějí, protože se jim cizí učení vtírá cizím jazykem, to proti vůli přírody, proti běhu všeho stvoření. Na vás přišli arci lidé chytřejší, a Cyril s Metudějem ochlácholil Slovaný zvukem slovanským, že se důvěrně novoty chytili a opustili staré modlení. Avšak hleďte, aby i za tím nečíhala záhuda.

LUDMILA

S hrůzou tebe poslouchám!

DRAHOMÍRA

Já bych raději, abys poslouchala s povážením.

LUDMILA

Jsou to slova mnoholeté vyznavačky Krista Ježíše?

DRAHOMÍRA

To nedovedu nikdy, abych se líčila vaší pokorou a oblékala v roucho povrchního zdání; jak to ve mně víří, tak se to fine ven.

LUDMILA

A nalezáš tedy v učení Kristovu zkázu národa?

20

DRAHOMÍRA

To nečíkám; leč na to z celé duše věřím: Nepodáme-li bratrským kmenům pomocné ruky proti franským nátiskům, nezabavíme-li se těch bavorských biskupů, co chtějí z naší země hnízdo pro své plémě učiniti, nezlomíme-li všeliký úvazek našeho trůnu s králem německým: jest veta po českém národě!

LUDMILA

Drahomíro, to jsi pronesla slovo váhy veliké.

DRAHOMÍRA

Chci za jeho pravdu umřít!

LUDMILA

Já však pravím tobě, že jen u věrném přátelství s mocným sousedem — v dobré vůli bavorských biskupů rukojemství pro učení našeho Spasitele — a v tom i základ blaženosti lidu nalezám. Já tě odkazuji ke všem, kteří slovo Páně v sebe přijali; nechť tobě zvěstují, kde blahoslavenství přebývá, a to kladu knížatům tohoto světa za nejvyšší úkol, aby živ byl národ v pokoji a při pokladech slova věčného, aby oplýval také statky zemskými! To považ, matko mladého knížete, a věz, že budu k tomu vši silou plnitelky slova Ježíšova pracovat, aby k nám zavítal nebes mír a rozprostřelo se tady království Boha věčného! (*Odejde vpravo s paními*)

KOMONSTVO

Sláva Ludmile! Spása naší matce!

HNĚVSA

(*stál po celý čas o meč opřen a s blavbu sklopenou, nyní se vztýčí*)
I takž povykujte, aby vaše babství celým světem otrásl!

21

VÁCLAV

Matko, s bolestí stál jsem tu chvíli mezi dvěma plameny —

BOLESLAV

A strachoval se přistoupiti, aby jiskra nestříkla a mě nepožehla.

VÁCLAV

Ano, strachoval jsem se, protože mě na obě strany stejná láska vábila. Matko, já se těšil, že poznamenám den svého zasednutí na trůn knížecí založením chrámu Páně, jakým se Praha ještě nehonosí, — a to ke cti svatého Víta, aby za nás orodoval přede tváří Slitovníka věčného.

DRAHOMÍRA

To můžeš učiniti, synu, — já sama přidám na tu stavbu ze svých pokladů —

BOLESLAV

A když bude dílo dokonáno, může tam kníže o místo věčného psaltářníka prositi.

VÁCLAV

Bratře, ušetři sobě vtipu hořkého! Kdo ví, jestli by přísluhování u božích služeb spíše k blahoslavenství nevedlo, než po čem snad tvoje mysl touží.

DRAHOMÍRA

Nechte nesvornosti, synové, mezi něžto se moje láska stejnou mírou dělí, a poslechněte matku, kteráž i na čest rodu svého myslí. Ty čiň k oslavení Boha, co ti zbožná mysl velí; já podniknu, co žádá ostatní povinnost knížete. My potáhneme do boje!

VÁCLAV

Chtěla bys opravdu?

HNĚVSA

(jenž byl nazad netrpělivě přecházel, nyní přistoupí) Václave, já posud mlčel, neboť se měly ženské jazyky! Ale proti tobě musím pozdvihnouti zbraň, chceš-li matčině vůli ránu zasadit.

VÁCLAV

Povážili jste, jaký nepřítel se proti vám postaví?

HNĚVSA

Německý Jindřich, jemuž dali jméno Ptáčník. Ale bohdá, že nebude takovým ptáčníkem, aby českého orla polapil, — a byť i sebesilnější tenata nastrojil. To je moje povážení.

DRAHOMÍRA

A nezpívají staré pověsti, že rozehnal český orel divoká hejna avarských krkavců? Nerozprchly se houfy Karla Velikého před českými prapory? Nezkropily Franků běsné roje pod Luděkem českou půdu takovou krve bystřinou, že podobné svět neviděl? A když přiletěli z pustých končin noví vrahové Slovanů, ti lití Maďaři, nepobily je české pěstě v boji přečastém?

BOLESLAV

A takž to bude také nyní! Poznovu rozepne český orel svoje perutě, aby se vznesl k slunečním vysostem; ale Václav zůstane za prahem a bude umývati starý kotel, kterýž předkové na korouhvi nosili.

VÁCLAV

Ty jsi dnes veselé myslí, Boleslave, — přál bych si, abych mohl s tebou stejnou píseň zpívati. Ale to nemohu, nebo duše moje trne úzkostí, jací dnové se na dědiny naše přivalí — ač kdyby

jim nebezpečí hrozilo, i meče chopiti se dovedu, — jak dobře víš. Já chci ale duchem bojovati. Pole nebeského světla je moje bojiště, a k tomu chci vésti národ můj. Pak nechť se na něj shrne světa nejkrutější nepřítel, bledá závist a zloba zarytá, on odolá všem útiskům! — A byť i železné přesile na čas podlehnul, přijde doba, kde z popele se opět zdvihne novorozený a žítí bude život věčný! (*Odejde za Ludmilou. Komonstvo za ním*)

BOLESLAV

Jdi, potměšilá sketo!

DRAHOMÍRA

Neposílej za ním střely hněvu svého! On jest dobrý a mysl jeho poctivá; ale ta stará služka cizích kněží zastřela rozum i vůli jeho tak hustou tkaninou choulostivého pobožnůstkování, že se nemůže jinoch k statnému činu vztýčiti.

HNĚVSA

A proto se musíš sama na jeho místo postaviti, aby zůstalo české jméno bez pohromy a stolec vyšehradský bez poškvřny.

DRAHOMÍRA

Učiním hned přípravy, aby se hojné zástupy do pole postavily.

BOLESLAV

I já vyzvu své přátele, aby se mnou pod jednou korouhví ostrost mečů nepřátelských zkusili.

DRAHOMÍRA

Ty bysi chtěl také?

BOLESLAV

Chci; to nevyvratně. Či mám snad v koutě za prahem domu

otcovského sedati a žalostně hleděti, jaké hospodářství poženštilý kníže vede? Já cítím v sobě také něco, že bych mohl vládnouti, a nedám si tu sílu ztrpasliti poslušenstvím, kde bych ji mohl panováním krmiti, — kdyby náhoda mne byla dříve na denní světlo vyvedla nežli Václava. K oslavení orla českého mě pudí každá krupěj horoucí; i neodolám hnutí prudkému, až zapíšu své jméno v lidskou paměť skutkem, o němž budou mluviti nejpozdnější věkové. (*Odejde; mužská družina za ním*)

HNĚVSA

Bujná větev na stromu zpukřelém. Na tu bych zavěsil poznavu štít naděje, který jsem již pohodil.

DRAHOMÍRA

Však je lépe, že opustí na čas síně otcovské, aby símě nesváru se mezi dvěma srdci nezmohlo, ježto by se měly jedním plamenem zhřívati.

HNĚVSA

Nech mě trápí Třas! V těch síních straší divný duch, a skoro by mě zase do ciziny vyhnal.

DRAHOMÍRA

Já bych si ho troufala zakleti, kdyby jeho staré pěstitelky nebylo; ale dokud Ludmila život vleče v rouchu nábožného pokrytství, nedojde slovo moje k cíli; a co více — dokud ona hojností svých statků křehké srdce lidu zakupuje: nebudu nikdy dosti pevně státi při trůnu a vládu držeti.

HNĚVSA

Aj, což má ta stará žena život zakoupený na věky? Mně se zdá, že již dosti modliteb nahromadila, aby po nich až do nebeské brány vylezla. (*Bližše ke ní přistoupí*) Snad by se našla cesta, kteráž vede k pramenu jejího života.

DRAHOMÍRA

(dlouho na něj hledí) Víš, lechu, co povídáš?

HNĚVSA

Kdyby stála přede mnou žena, jak ji bohové mužovi k milostně hračce přidali, — nemluvil bych o tom; ale Drahomíra snese slovo odvázné.

DRAHOMÍRA

(stranou) Co se mě to chápe prstem čarovným, že údy brzo ledem chladnou a hned zase plamenem mi hoří? Co to vystupuje z nejtemnějšího kouta mého svědomí, kam se jistá myšlénka posud jako plaché káně skrývala a na den skutečnosti vylítnouti nechtěla? — *(K paním)* Jděte napřed do komnaty!

Paní odejdou.

Nyní mluv, co to myslíš?

HNĚVSA

Já ti žádnou cestu nevyměřuji; ale kdybysi jednou — postup za mnou, paní statečná, — *(ku vchodu se obrátiv)* a viz tam na předhradí muže.

DRAHOMÍRA

Je to divná podoba! Já ho zde posud neviděla. Kdo jest to?

HNĚVSA

Můj stín. Rozený Maďar nebo Kumán — či úlomek divokého plemena, co se přihnalo z dalekých pustin jako hladové kobylky, aby zhubilo moravské království; já ho zajal na bojišti, dal jsem ho pokropit — ačkoli nevím, jakému Bohu se teď vlastně klaní, a vybral jsem si jej za sluhu. Tam jsem ho postavil, když jsem tu vcházel na předsín, — a on by tam stál až do skonání světa.

DRAHOMÍRA

Co dále?

HNĚVSA

Kdybysi měla jednou dílo před sebou, — že bys k němu nástroje nenašla, já ti poručím toho člověka.

DRAHOMÍRA

Můžeš se tak na něj spolehnouti?

HNĚVSA

(volá) Hojó! Tyro!

Výstup čtvrtý

Tyra *přiběhne*. Předešlí.

TYRA

Tu je Tyra!

HNĚVSA

Tamto přistup k oknu! Vidíš báni zlatou na vysoké věži?

TYRA

Vidím.

HNĚVSA

Tam vystoupíš — a povětrím se vrhneš dolů po hlavě.

TYRA

Vrhnu. Tys můj pán — mé slunce; když se ode mne odvrátíš, musí býti noc. *(Odbází)*

DRAHOMÍRA

Co, lechu, počínáš?

HNĚVSA

Rád bych tě o jeho poslušnosti přesvědčil. — Stůj! Ušetřím ti cestu se světa. Obnaž prsa! (*Tasí meč*)

TYRA

(*rozhrne kabát*) Tu jsou!

DRAHOMÍRA

Co tě napadá?

HNĚVSA

Nic; nemám chuti.

TYRA

(*se zasměje*) To věřím! Ty jsi holub a mohl bys býti ostřížem.

HNĚVSA

Ať se jiná ocel v krvi tvojí zkoupá. — Okaž ještě levici — a pověz paní vznešené, kde jsi zdědil tyto jizvy?

TYRA

Ho! — Pán Tyru ještě dobře neznal a chtěl zkusit, co as jeho kůže vydrží. Poručil mu z hranice hořící hlaveň vynéstí.

HNĚVSA

Nyní slyš jinou úlohu. Tady na hradě je člověk, kterého bych rád viděl, aby ležel pod trávou.

TYRA

Hm! Ustelu mu tedy lože studené.

DRAHOMÍRA

Hněvso, o čem to rozprávíš? Mne hrůza mrazí při chladnosti toho člověka!

HNĚVSA

Tomu přivykneš, — jen co mu několik rozkazů udělíš. Ode dneška jsi jeho paní.

TYRA

Paní?

HNĚVSA

Dáš pozor na její mrknutí — a jako na křídlech větru poletíš její vůli vyplnit.

TYRA

A nezabije mne?

DRAHOMÍRA

Tebe zabít?

TYRA

Či jsi také holubice, kde můžeš býti kání?

DRAHOMÍRA

Já ti nerozumím.

TYRA

Či nejsem bídák v boji zajatý? nejsem otrok — třtina v rukou pánových? Tento mě ještě ušetřil — nevím proč. (*Dá se do smíchu*) U nás by to nebyl vojevoda učinil.

DRAHOMÍRA

Jsou u vás jiné způsoby?

TYRA

U nás? Ha, černí bohové! Když sedneme na koně, — hojá, jako s vichrem o závod a s bleskem drtícím — přes hory a doly. A když se postavil nepřítel na pole, my jako krupobití na něj — a zbili, zdrtili, roztřístili houfy, v krvi se koupali a mrtvol nasekali — hahá! A když bylo po díle na poli, začali se rubati

zajatí a pálení dědiny, aby zahynulo přemožené plemeno a pá-
nem byli Arpádovi potomci. Hoj, to byly časy, když se ruce
v krvi máchaly a urubané lebky na kopí vrážely a hořící svíčky
k tomu svítily. Ha, černí bohové, proč jste mě tenkrát k sobě
nevzali!

DRAHOMÍRA

Hněvso, jakého to běsa uvedl jsi na pokojný Vyšehrad? Ten
by i nebes brány pobořil, kdyby věděl, že se krví zasytí. Vez-
mi jej ode mne! Mne přechází hrozné tušení.

HNĚVSA

Jsi-li tak voskového srdce – moje vůle byla dobrá.

DRAHOMÍRA

Vezmi jej ode mne; on by na mrknutí kvapného hněvu celou
zemí vypálil.

HNĚVSA

Tedy ho vezmu s sebou do pole.

DRAHOMÍRA

To učin, lechu! Ano – tam, kde se bude Morana krví slovan-
ských nepřátel napájeti – kde bude tučné hody na potříště-
ných oudech vrahů našich slaviti: tam jej postav, tam bude
prospěšné dílo konati. Já ale chci čisté ruce uchrániti, abych
je mohla směle k nebesům vztáhnouti, kdybych je musela
jedenkrát o pomoc vzývati – a bohů se nemůže smrtelník
odřeknouti! – Ty svolěj houfy zbrojené, a nesa k rodům
bratrským spasení, zahuč válečným zpěvem do všech uhlů
světa chválu jména českého. To je dílo reků nesmrtelných
dostojné, to je chloubka knížecích starostí – to je moje nej-
krásnější naděje! (*Odechází*)

Hněvsa s Tyrou odchází prostředkem.

Opona spadne

ODDĚLENÍ DRUHÉ

*Vyšehradské náhradí. Vpravo kaple sv. Klimenta. Tři stupně ku
dveřím. Z kaple zní staroslovanský zpěv: Hospodine, pomiluj ny!*

Výstup první

*Dvě staré ženy a starý muž sedí na stupních. Po skončeném
zpěvu vyjde z kaple Ludmila s dvěma paními.*

PRVNÍ ŽENA

Hospodín provázej kroky tvoje, kněžno milostivá! Slituj se
nad námi!

LUDMILA

(dává jim almužnu) Proč nevcházíte do svatyně? Kníže Boři-
voj, můj nábožný manžel, vystavěl tuto kapli ke cti svatého
Klimenta, aby vešel do ní všeliký člověk jediného Boha
velebit.

STARÝ MUŽ

Chudina se zhřeje také opodál svatého plamene a omeje se
krupějí milostí.

PRVNÍ ŽENA

Já čekám na tebe, matko chudých, abych ti okraj řízy políbila
a srdce pláčem zahřála. O pomoz, kněžno nábožná! Opuštěná
žena spíná ruce před tebou!

LUDMILA

Co tě potkalo tak hrozného? Kdo jsi?

PRVNÍ ŽENA

Jsem žena stářím sklíčená, a chudoba sedí u mne na prahu a hledí do rozbitých oken. Jediný synek byl moje útočiště, byl moje útěcha; ale hrdý lech mu kázal jíti do boje, i odvěkli jej do daleké ciziny, a vrazi ho tam ubili, — (*plačtivě*) že vyletěla z něho dušice a bloudí pustinou — a já zbyla opuštěná, bídou sklíčená.

STARÝ MUŽ

Mně také syna odvěkli, že nemám nyní berlu, o kterou bych staré oudy bezpečně opíral.

Mezitím vyšlo z Ludmilou více osob z kaple a postavilo se zvědavě okolo staré ženy. Nyní z nich vystoupí žena s dítětem.

ŽENA S DÍTĚTEM

A já se teď musím s třemi sirotky nouzi bránit, protože mi věrného pomocníka v cizině zabili. O slituj se, nábožná kněžno, nad námi!

Výstup druhý

Drahomíra, *za ní dva panoši levou stranou.* Předešli.

LUDMILA

Pojď, dcero, pojď — a slyš, jaký nářek tady srdcem otřásá! Jsou to chválozpěvy o tvé válečné výpravě z úst vdov a sirotků.

DRAHOMÍRA

Znám takové zpívání choulostivých duší, kteréž myslí, že je

všechno stvoření jenom pro jich úsluhu na zemi, a kteréž kvůli obecnímu prospěchu ani tu nejmenší oběť nesnesou. Kdybych je píchla pouhou jehlicí, budou křičeti, že je svět mečem rozsekán.

LUDMILA

Cokoli nejmenšímu z těchto učiníte, mně jste učinili, praví Spasitel. Knížatům sluší na prospěch *každého* mysliti, tak zachrání prospěch *veškerých*.

DRAHOMÍRA

Vidím, že přicházíš z kaple, kde starý Chrastěj bezpochyby zase bibli vykládal, žeš duchem jeho napáchla, — sice bych ti odpověděla. Já jsem si vědoma, že činím, co knížatům přísluší, — a netřeba mi pokorou se pyšniti.

Výstup třetí

Tyra a dva ozbrojenci. Předešli.

TYRA

Sláva kněžně vyšehradské! Sláva matce hrdinského Boleslava!

DRAHOMÍRA

Tys tady, Tyro?

LUDMILA

Co jest?

TYRA

Tak mi přikázal pověditi Hněvsa, pán a vůdce českých zástupů, ježto přicházejí po mé stopě neušlapané.

LUDMILA

Tedy se již vracíte? O díky Hospodínu! (*K chudině*) Přijďte do mých komnat, děti! Učiním, co mohu, aby toužení vaše utichlo a bolest vaše ulevila.

DRAHOMÍRA

Mluv – mluv, jak se vám vedlo?

TYRA

Ho – jako liškám mezi kohouty. Dvě třetiny našich hnije sice mezi červami, ale sláva jim sedí na hrobech.

LUDMILA

Věčný Spasiteli, tolik nevinného lidstva! O, jak zodpovídáte před Bohem, ježto jste křesťanskou krev marně prolili!

DRAHOMÍRA

Ušetři žalmů na chvíli, až budeme za padlé muže modlení držeti. – Byli jste poraženi?

TYRA

My? Hoho! Pan Hněvsa je Arpádovým duchem posedlý – a hoch Boleslav se daří v tom řemesle. Ten si vysekal nevěstu a přijíždí s ní domů.

DRAHOMÍRA

Nevěstu?

TYRA

Oh, je to jasná hvězdice – ta panna stodoranská! Tatík padl pod německou sekerou a Boleslav se ujal jeho dědictví.

LUDMILA

A vzývá ta děva Boha jediného?

TYRA

To nevím; já se s ní nemodlil. Ale ta může k tomu nebo onomu bohu volati, on ji každý vyslyší.

DRAHOMÍRA

A zbraně vaše byly šťastné?

TYRA

Ha, to věřím – my vystrojili krvavé hody v dědinách! Hó, Čechové to umějí také, jako by to od nás byli pochytlí. Byl to veselý tanec při tom porubání Sasíků, a dědiny přitom hořely jako světla na veliké síni. Žádná milost, prach a popel, krvavé lázně, pláč a klení – a nad tím český orel jako pán! Hoja, to zas jednou srdce okrálo – a jméno české bude dlouhá leta u těch cizáků strašidlem!

Výstup čtvrtý

Václav *vystoupí mezi tou řečí z kaple a jeví nad ní účastenství.*
Podivín. Předešlí.

LUDMILA

Ustaň, divoký člověče, – aby ti jazyk nezkameněl takovým vypravováním, a nebe se od nás neodvrátilo! Duše trne nad hrůzami, jimiž se poškvřňuje národ křesťanský, kterýž by měl jako tiché slunce kráčet a jiným cesty pokoje osvěcovati.

DRAHOMÍRA

Chceš rekovnost národu mezi škvřny počítati?

LUDMILA

Rekovnost s myslí křesťanskou je ozdoba národu; ale divé vraždění a líté pustošení sluje hřích.

TYRA

Však oni nám Sasíci také plnou mírou nasejpali, a přece kázali jejich kněží v čele zástupů, že přinášejí ratolest pokoje a spasení. Zub za zub, oko za oko; to je válečné pravidlo.

LUDMILA

Neklad jim to, Hospodíne, na váhu — *(obráť se ku kapli a zhlédne Václava)* — o pojď, synu, a dej si povídati —

VÁCLAV

Slyšel jsem již vypravování.

LUDMILA

A je-liž pravda, srdce ti ztrnulo žalostí? O učni, aby se jméno české nehanobilo! Ty jsi pánem knížecího stolce; dosedni na něj, aby tě vládychtivá žena vytisknouti nemohla, — a byt by to i vlastní matka byla.

PODIVÍN

(pro sebe) Vyslyš nás, Pane!

DRAHOMÍRA

Ty chceš dítě proti matce popouzeti?

36

VÁCLAV

To nechce, milá matko!

LUDMILA

Tak mou spravedlivou bolest nevykládej. Já mu připomínám povinnost! Ve jménu otce tvého, Václave, — památkou nábožného děda tvého, kterýž slovu Páně v Čechách volný průchod učinil, — prosí, zaklíná tě žena stará, chop se vlády podle křesťanského srdce svého, abych utěšena oči zavřela a k manželi s tou zprávou odešla, že vnuk jeho v milosti boží prospívá.

PODIVÍN

To bysi mohla odejíti hned — ale nedopouštěj!

DRAHOMÍRA

(přikročí k ní) Ty počínáš tedy nové různice? Zde přede tvářmi lidu chceš mě snížiti? Mou péči o jeho slávu zlehčiti?

LUDMILA

Nic nechci s tebou; ale chci, aby pravý kníže v Čechách poroučel a jeho slovem aby zlatý pokoj rozkvítal.

DRAHOMÍRA

To může býti, až mu cesty připravím; až ohradíme konce našeho knížetství, že cizí závist do něho šilhati nebude. A protože musíme nové zástupy do pole vyslati, aby doklenuli slávy chrám, na němžto i mladší, statečnější kníže pražský stavěti pomahal.

TYRA

Hoj, to bude nové rubání!

PODIVÍN

(pro sebe) Vysvobod nás, Pane!

37

LUDMILA

O to se, Drahomíro, marně pokusíš, — a kdybych měla svýma starýma rukama tomu brániti. Děkuj nebesům, že nám nepřítel domácí půdu nehubí, — a nezanášej vražedný meč přes mezník pokojného domova, — abys vraha nevyšťvala. Já se tomu protivím.

DRAHOMÍRA

Jen bude-li míti protivení váhu!

LUDMILA

Chceš, hrdá ženo, se mnou o závod?

DRAHOMÍRA

Já miluji zápas jenom stejných sil.

LUDMILA

A já doufám, že se mohu s tebou měřiti. Zkusme toho! Ty sbírej mužstvo do pole — já na ně zvolám: Neodcházejte! Poslechněte svého pravého knížete a buďte pamětlivi slova Páně, ježto hlásá mír a lásku k bližnímu. Uvidíme, čí hlas k srdci našeho lidu donikne!

VÁCLAV

Upokoj se, drahá bábo! Uvážíme, co bude veleti potřeba, a matka nebude raditi k věcem záhubným.

LUDMILA

Nechláchol mé hoře, dítě! Já nechci, nemohu viděti, jak odvlékají ku krvavé smrti lid, u něhož odjakživa láska moje bydlila a s nímžto jsem se po cestách Páně kráčeti učila. Ty ale pamatuj na svou povinnost i vydej nálezk k národu — a (k če-

ledi) vy ho roznesťte rychle po Praze, že je konec vlády Drahomířiny a konec záhubného válčení.

DRAHOMÍRA

Ha, střelo Perunova!

PODIVÍN

Velebeno budiž jmeno Páně.

PRVNÍ ŽENA

O běžte, běžte, mladé nohy, a doneste medovou zprávu k uším toužícím, aby okřálo srdce sklíčené.

LUDMILA

Milost Páně s naší matkou!

Někteří odejdou.

DRAHOMÍRA

Ty se opovažuješ lid ku zjevné vzpouře popichovati?

LUDMILA

Já činím, co mi káže duch věčnou milostí seslaný, — i nechci nic kvůli vratké slávě pozemské, kteráž hyne jako ranní pára nad řekou, když na ni dechne sluneční papršlek. Já se modlím k Hospodínu: Učiň můj národ blahoslavený, to na vezdejších nížinách i na hvězdnatých vysostech, — a proto jsem proti tobě hlasu povznesla, ježto mu kopeš náhlý hrob a před časem jej k němu dovlékáš, — i budu proti tobě hlasu zvedati, dokud se neobrátíš na cestu, kteráž je vyměřena kněžně křesťanské. (*Odhází — ale ještě se vrátí*) Dcero, dej přistoupení prosbě mojí k srdci tvému — k srdci matky i vdovy knížecí. Uchyl se, ustup z hluku veřejného života, kde mužové se radí o štěstí národu, — a majíc slovo Páně na paměti, pěstuj květinu domácího

šťěstí. Synovi nech držeti zlaté žezlo, kteréž mu národ vložil do rukou, aby jej pásl jako věrný pastýř svůj ovčinec. To rozvaž — a promiň staré ženě slovo. (*Odejde*)

Václav i Podivín za ní — a za těmi lid.

DRAHOMÍRA

(*byla se do myšlének zabrała*) Vrátil se Tyra náhodou? Nebo jej poslal Hněvsa naschval — z moudrého povážení? Nebo jej přihnál proud mého osudu? — Tyro!

TYRA

Tu je Tyra!

DRAHOMÍRA

Víš, co povídal jednou Hněvsa, když jsi přišel po prvé na knížecí hrad, — že jest tady člověk, kterého by rád viděl, aby ležel pod trávou?

TYRA

Vím.

DRAHOMÍRA

On je tady posavad — a já bych ho *tam* nyní — také ráda viděla.

TYRA

Hahá! Tyra mu tam tedy ustele!

DRAHOMÍRA

Ticho, ticho, aby se ohlas tvé ochoty větrem nerozlítnul a jako zúrodnující rosa v srdce nepadl, kde by mohl jako jedovatá bylina zlého podezření vzejíti — a věc zkaziti. Přijď za mnou do komnaty — tam uslyšíš mou vůli. (*Odejde*)

TYRA

Přijdu, paní! Vítr mě tam donese. (*Odejde s oděnci*)

PROMĚNA

Předstih z prvního oddělení.

Výstup pátý

Ludmila. Václav.

VÁCLAV

Ty bys mě chtěla o samotě nechati? zůstaviti jako třtinu na poušti, kde záhubný vítr duje? Slýchati bych neměl tvého laskavého hlasu? ta slova plná vůně nebeské?

LUDMILA

Tys dozrál k svému povolání, a když budeš míti povinnosti na mysli — a když učiníš ze srdce svého příbytek Páně, nebudeš státi na poušti — nebudeš samotén. Mě ale nech se uchýliti na můj tichý týn, abych u vřelých modlitbách tu hrstku dní skončila, kterou mi Hospodín ještě dopřeje. Mé staré srdce je posud jako ptáče; sotva se ho lidský prst dotkne, již hned poskakuje a štěbetá, — a když se jedná o lid křesťanský — ach, tu se ho dotkne každé slovo tak důtklivě, že mi někdy poplašeno uletí. A protož odejdu, — abych mezi tebou a tvou matkou ničeho neučinila, co by mohlo vazbu srdcí vašich ještě více zviklati.

VÁCLAV

Toho se nestrachuj. Vímt já dobře, co jsem matce povinen, a nikdy povinnost svou nezkrátím.

LUDMILA

Na tom není dosti; ty musíš svou povinnost i v plné míře udržeti — musíš ji hájiti. Tvoje povinnost je tvoje právo, a to

ti nesmí ani matka ztenčiti, neboť na tebe upadá odpovídání. Na tvoji váhu shrnou se činy tvého zástupce a donesou je k věčnému soudu buďto v průvodu lidského pláče nebo vděčného žehnání. —

Zvuk vojenských trub a volání lidu na náhradí.

To jsou bezpochyby naše zástupy — ty drahé ostatky, jež nepřátelské zbraně ušetřily! O slyš, mé dítě, — šetři krve lidské, neboť není proto knížatům svěřena, aby ní podle chuti, podle hravého rozumu plytvali — a budou jedenkrát počet skládati za každou krůpěj marně prolitou!

Výstup šestý

Boleslav v *železné košili*. Světimíra a její služka.
Předešlí.

BOLESLAV

Leť jen směle, moje bílá holubice! Rozleť se jako po domácím háji. — Ah, naše paní bába — a pan bratr Václav, pražské kníže, jak se říká. Odpusťte, jestli jsme vám liturgii zkazili. Hledám kněžnu matku.

LUDMILA

A matka otce tvého — tvůj starší bratr není hoden, abys jej při prvním vkročení pozdravil?

BOLESLAV

Což je o pozdravení, jestli o ně stojíte. Ale já vím, že jste rádi, když vám stfěly mých očí okolo uší nefičí.

VÁCLAV

To záleží, bratře, jenom na tobě, aby jako šípy nefičely, ale

aby líbezně šuměly jako vlažný dešť, jehož každá kapka požehnání snáší na zemi vyprahlou. Vítej mi na hradě otcovském!

BOLESLAV

Máš-li právě kus upřímnosti nazbyt, — tedy to přijímám; neboť jsem veselé myslí.

VÁCLAV

Vítej nám i sličná panna, kteráž je bezpochyby tvoje choť, jak posel zvěstoval.

BOLESLAV

Ano, to je nejskvělejší kořist, kterou jsme na výpravě dobyli, — moje Světimíra, letorost knížecí, i doufám, že mi bude svým leskem celý život zdobiti a přemilostně zhřívati!

VÁCLAV

Rozhledni se tedy vůkol jako po svém novém domovu — ty jasná denice na obloze mého milého bratra, — i leskni se mezi námi k naší útěše a k oslavě jména českého.

SVĚTIMÍRA

(potají k Boleslavu) Jest to ten slabec, o němžto jsi ousměšně mluvíval?

LUDMILA

Přistup blíže, milá panno! Já jsem bába tvého ženicha, o němžto doufám, že si vyvolil choť šlechtnou.

SVĚTIMÍRA

Já tě budu ctíti jako matku, jejížto popel jsem již dávno slzami ztropila.

LUDMILA

O to se nejedná, mé dítě, — neboť dnů mých je na mále — a ty

starou ženu ještě neznáš. Ale že máš s mým vnukem radosti i žalosti tohoto světa sdíletí, — zjev mi, zdali jsi Kristovo slovo poznala?

SVĚTIMÍRA

Vyznávám jeho učení a jsem křestem uvedena mezi věřící.

LUDMILA

Pak tě žehnám, milá dcero! V oku tvém je psána srdce dobrota, i budeš milou, věrnou pomocnicí vnuka mého, jehož ohnivému duchu milost ženy slušnou míru vyměří.

BOLESLAV

Takovou měřičku nechám si líbiti; ta mě nezkrátí.

VÁCLAV

Dovol, bratře, abych i já tvé choti okres vykázal, kde by mohla dary milosti své rozsívati — a ty rozkvět jejich mužnou rukou chrániti. Přijmi ode mne úrodné kraje podle živé Jizery, kde se proud její vine do Labe — okolo týna, kdežto k rozmnožení slávy boží chrám sv. Kosmy a Damiána báně svoje vypíná, — tam panuj podle vnuknutí věčné milosti a pomáhej bratru spravedlivé žádosti národu plniti.

LUDMILA

Hospodín tě oslav mezi svými vyvolenci, drahý synu, — to jest bohumilý způsob bratra vítati. O bodejž mezi vámi vždy takový duch panoval!

BOLESLAV

Aj, bratrovi to sluší kraje rozdávatí, kterými posud nevládne. Či pustila jej matka z vodítek?

LUDMILA

Boleslave, nech hořkosti, a přijmi, co ti bratr podává. On je pán, vůlí národa po otci potvrzený —

VÁCLAV

I odhodlaný, berly vladařské se chopiti.

BOLESLAV

Je-li možná? Tedy ti již zesílily peroutka? Aj, ovšem! Vždyť rozhazuješ celé krajiny.

LUDMILA

Děti, děti, nezpečujte se hnutí vrozenému! Já bych ráda, nežli vás opustím, aby srdce vaše jedním ohněm hořela — to ohněm shovívavé lásky.

BOLESLAV

To ať jen Václav ve svém srdci oheň rozdechne; mé jest dosti chytlavé, jakž moje Světimíra dosvědčí.

SVĚTIMÍRA

Z jakého zrní bohové srdce tvého knížecího bratra utvořili, to jsi, myslím, právě slyšel, an tak milostivě zvučelo.

BOLESLAV

Aj, spanilá nevěsto! Jsi ty již jeho chvalozpěvkyní?

LUDMILA

Kdyby tvoje prudkost, tvoje hrdost nebyla, ta napájená matčinou vládyčtivostí, i ty bys chválu jeho pěl a brány srdce svého dokořan mu otevřel.

BOLESLAV

Však ony se otevrou, až na ně pravým slovem zatluče.

VÁCLAV

Kdybysi chtěl rozuměti mému tlučení, již dávno bych v tvém srdci bydlil.

LUDMILA

Děti, děti, pro věčné spasení – nekalte si první chvíli šťastného shledání! Neztrpčujte mi poslední okamžení, kteréž trávím v domě našich praotců! Zaslápněte hada, ježto se okolo vašeho srdce otáčí a krev jedem nedůvěry napouští. Buďte svorní, jední – jako letorostí kmene jednoho, jako děti, ježto pod jedním srdcem ležely a slovem Páně pospolu se živily. Boleslave, ty jsi chtěl jméno české hrdinským bojem oslaviti; ozdob je také ctností křesťanskou a vyhubiž v prsou všechen koukol hořkosti. Ty pak, můj Václave, vymaž z paměti, co se kdy mezi vaše srdce tisklo, že jste již dávno v náruč sobě neklesli!

VÁCLAV

Je-li srdce bratrovo rozehřáto touto hodinou: já ho přivinu k prsoum horoucně!

LUDMILA

Boleslave!

SVĚTIMÍRA

Nech mi to býti znamením mé šťastné budoucnosti v tomto slavném sídle, když upevníte tak pěkný, bohumilý úvazek srdcí bratrských.

BOLESLAV

Zůstane-li vždy bratrem upřímným s tou štědrá rukou, jako se dnes okázal, – můžeme spolu z jedné mísy jídati.

VÁCLAV

Vezmi mou krev a pokrop ní kořen svého štěstí, aby bujně vzkvétlo a žádnou pohromou se nezvrátilo! (*Obejme jej*)

LUDMILA

(*blabostně*) Vzhledni na děti své, můj synu zvěčnělý, jenžto jsi oči zavíral bázní trápen, že hubivá nenávist srdce jejich užere! Setrvejte v tomto blahém úvazku, drazí vnukové, a pamatujte, že není na knížecím trůně větší ozdoby než ona ctnost, kterouž slovo Páně zvěstuje a jenž slove: láska! To zapište hluboko v prsa svoje písmem plamenným, a vděčnost národu postaví vám nehynoucí pomník oslavy! (*Objímá je*) Hospodín vás pomiluj – a kroky vaše ostříhej! (*Odejde*)

BOLESLAV

Pojď, má zlatá růže! Pečlivá bába naplnila nás duchem latinské moudrosti; nyní se podíváme k matce Drahomíře, abychme zvěděli, co řekne její statečnost, až uslyší, jaké smlouvy a úvazky jsme tady světili. (*Odvede Světimíru*)

VÁCLAV

Dejž nebe, aby dlouho trvaly a nás k žádoucímu cíli dovedly!

Výstup sedmý

Hněvsa. Předešlý.

HNĚVSA

Dař Bůh, co kuje meče vítězné! Já nesu novou píseň o vítězství, pane Václave! Nasili jsme německých kostí po poli.

VÁCLAV

Slyšel jsem to zpívati; však budu rád, když jednou zase nábožné žalmy zaznějí.

HNĚVSA

To můžeš, pane, se svými kněžími odbývati; ale zbrojné mužstvo nech v poli veselé písni dělati.

VÁCLAV

Zbrojné mužstvo navrátí se nyní k pluhu a povede zápas s úrodnou zemí, aby z ní požeňání dobylo.

HNĚVSA

Co se ti to zdá?

VÁCLAV

Co požaduje štěstí národa. Zbraň pověsíme na hřeby, jak sluší lidu bohabojnému, i nebudeme z divé chuti cizí kraje válkou hubiti.

HNĚVSA

(dá se do smíchu) Ať mě Morana zadává, — jestliže Drahomíra dívku neporodila, kterouž Václav přezděla! Štěstí ještě, že sama mužnou rukou knížecí správu vede!

VÁCLAV

Já ji povedu na Vyšehradě — a ty jsi slyšel moji vůli.

HNĚVSA

Divé lutice! Ty bysi chtěl zkaziti, co my zdárně počali? Ty bysi chtěl orla v letu zdržeti, aby mu kořist uprchla? Hahaha! Byla by to pro potomky věru pěkná báchorka o hrdinském knížeti, — kdyby Drahomíry nebylo.

VÁCLAV

Já chci panovati na trůně, kterýž jest vonným květem míru osypán, a ne v proudu krve postaven.

HNĚVSA

Ne! — ne, to nejde! Zapýřiti by se musel rekovný Čech studem žeroucím, kdyby měl v běhu ustati a k cíli žádama se obrátit. To si rozmysli!

VÁCLAV

Rozmyšleno jest — a ty se podle mé vůle zachováš!

HNĚVSA

To nikdy, — a kdybych měl o to svou sílu zlomiti. Pokořen musí býti cizinec — a nyní jest k tomu doba příhodná, an mu mdloba po krvavé pūtce oudy potřásá. Já povedu na něj nové zástupy.

VÁCLAV

Leda bys je ve svých lesích nasbíral; z mého lidu nepostavíš ani duši do pole.

HNĚVSA

Aj, tedy zahyň mezi svými latinskými litaniemi, kvůli nimžto velíš, aby řinčení českých mečů umlklo. Ale ty jsou právě zlá jinovatka, co padá na květ bohoslužby národní — a co nám slovanské slovo, slovanské zpěvy udusí a hladových cizáků do země nasadí. Avšak nechť toto mé rámě zdřevění a Morana mi nejtemnější kouty vykáže, nebudu-li tomu jako poctivý Čech brániti.

VÁCLAV

Ty bys chtěl proti svému knížeti — ?

HNĚVSA

Jako ty proti lechovi, kterýž jméno tvého knížetství oslavil a kterýž — kdyby chtěl! — i tvé moci by se vyrovnal. Ale arcí, měl jsem věděti, jak zní píseň o knížecí uznanosti a pohádka o knížecí odplatě! Hahaha! Jen se posad *pevně* na svém stolci, mládenečku, — chceš-li hráti na pána, aby se mužná ruka sídla tvého nechytla a ním nezatřásla, až bysi se zvrátil!

Odchází, vtom je slyšeti z předbradí protažený zvuk trouby.

Hoj, ten zvuk se vine z útroh rohu německého! Slyšíš je volati o milost?

Výstup osmý

Knížecí sluha, *hned za ním Sigibert a Fredegar, pak čeleď a komonstvo. Předešli.*

SLUHA

Přijeli vyslancové ode dvora německého krále — a žádají, aby byli ihned připuštěni bez velikých okolků.

VÁCLAV

Nech tedy vejdou na síň, a s nimi, kdokoli je chce slyšeti.

Sigibert a Fredegar vystoupí — za nimi domácí čeleď a komonstvo rozličného z působu.

SIGIBERT

Jsi ty, květe mužstva, kníže Čechů?

VÁCLAV

Jsem. Co přinášíte?

50

SIGIBERT

Pozdraven budiž tedy ve jmenu Spasitele, syna božího!

VÁCLAV

A milost jeho budiž s námi na věky.

HNĚVSA

Co dále?

SIGIBERT

Takto mluví k tobě skrze usta moje slavný král Jindřich, jehož nazýváme Ptáčníkem: Ký duch tě posedl, kníže Čechů, že jsi zbrojné houfy poštlal do zemí sousedních, ježto držely s tebou mír?

HNĚVSA

Ale ty země nedržely mír s našimi přáteli a strojily záhuby kmenům slovanským.

SIGIBERT

Zástupy tvoje poplenily naše krajiny, a pláč lidu volá o pomstu. I mohl by ji zjednati udatný meč Jindřichův; ale pamětliv jsa ještě věrnosti, kterouž tvoji otcové předkům jeho drželi, chce křivou věc na cestě míru vyrovnati, a žádá, abys učinil náhradu za všelikou škodu, kterouž tvoji zástupcové nahromadili.

HNĚVSA

To ať si jen pro ni přijde, pro tu náhradu, my mu ji naměříme vrchovatou mírou!

VÁCLAV

Lechu, drž svou vášeň na uzdě a pomysli, že tento muž jménem svého pána rozpráví.

51

SIGIBERT

Neučiníš-li ale, co ti podle práva ukládá, tedy vtrhne do tvé země s lidem zbrojeným a vezme si mečem i ohněm stonásobně, cos mu dáti povinen.

HNĚVSA

To ať jenom hrdinům svým železné páže přidělá, aby lépe sekali, a do škorní ať jim olova naleje, aby utíkati nemohli!

SIGIBERT

Kdo jsi, ty smělý člověče, že takovými slovy k vyslancovi mluvíš?

HNĚVSA

Člověk jsem, jenž loupeživé skety vaše potloukl a jenž činí rozdíl mezi vyslanci; takovému, jako ty jsi, pro hanbu bradu oškube. (*Pěstí mu broží*)

VÁCLAV

Umírní svou nevázanost!

SIGIBERT

Přisámboh, toho budeš pykati! Dobře praví o vás pověst, že jste lidé divocí, jen z lesů vyběhli a jemných mravů neznali. Za toto pohanění přiletí na vás trvalá pokuta.

HNĚVSA

(*sabá po meči*) Nechceš-li sám za každé slovo pykati a tímto pérem krvavou odpověď odnésti: již obrať rychlé nohy k lesnatým hranicím a zvěstuj —

VÁCLAV

(*mezi ně vkročí*) Stůj, ani slova dále, lechu vášnivý! Toho se nemá svět dočkati, aby se řeklo, že dovolil slovanský kníže posvátné právo vyslanectví zneuctívati! — Co tento člověk

rozbouřený jazykem nepozorným pronáší, k tomu se nezná srdce mé, a mírně chci s tebou jednati.

SIGIBERT

Mírně? O dobře hraješ na svatého! Ano, to jsou způsoby slovanské! Ošemetnost, potměšilost, nevěra! Nejdříve dáš od svého nástroje vyslance pohaněti, a potom chceš s ním mírně jednati! Já ale pravím tobě jmenem pána mého, že porušen a pochován jest mír — a že vzejde z popele jeho válka! (*Odejde s Fredegarem*)

VÁCLAV

Stůj, vyslanče! Zastavte je!

HNĚVSA

Ne, ne! — jen utíkej, nežli ti kníže Čechů k nohous padne a ty se rozmyslíš!

VÁCLAV

Ustaň, lechu odbojný, jenžto mermomocí zkázu na hlavu knížete svého uvrháš a národ za ním vlečeš k propasti. Cokoli nás zlého utiskne, padni na tebe i na tvou krev; s mých očí ale uklid se, aby se tvým dechem ještě horší neřest v mém domě nerozhostila.

HNĚVSA

Jak? Ty mě vypovídáš?

VÁCLAV

Vládni na svém týnu podle rady smyslů svých, tam se může z vůle tvé i skutek roditi; já postavím okolo sebe mužů povážlivějších a budu spolehati na kmety, jež národ vyvolil.

HNĚVSA

Ty — mně toto — přede tváří lidu? Hojá! Kdopak jsi, mládečku, jenžto s Hněvsou takto rozprávíš?

Já – tvůj kníže!

VÁCLAV

HNĚVSA

Ha, střelo Perunova, tuto chvíli zaznamenej si do nejhlubšího koutu své paměti, abys věděl, čeho se máš nadíti, až budeme jednou zase proti sobě státi! Drž se potom, můj kníže, pevně svého trůnu, aby se pod tebou neotrásal a snad nezbožil.
(*Odejde*)

VÁCLAV

Jdi, zuřivý člověče, kdyby nestál knížecí trůn pevněji, nežli aby jej mohla ruka pošetilého vášnivce zbožiti, pak by nebylo žádoucí na něm seděti. Avšak láska národu je tak pevná jeho hradba, že ho žádný outok slepé zlosti nezvrátí.

Výstup devátý

Chrastěj. Předešli.

CHRASTĚJ

Běda! Běda! Zahalte tváře, posypte hlavy popelem!

VÁCLAV

Co tě potkalo, muži nábožný?

CHRASTĚJ

Peklo si ustlalo hnízdo v domě tvém a vyslalo syna Luciperova, aby spáchal hřích, nad nímžto se nebe černým rouchem zahalí.

ČELEĎ

Běda nám!

54

Neprojímej srdce moje –

VÁCLAV

CHRASTĚJ

Právě tvoje srdce musím sedmerým mečem proteknouti, synu bohumilý, – ale neklesej na mysl, neboť nad námi jest Hospodín. Přišla hodina, že jsem měl modlitbu s nábožnou tvojí bábou konati; i vejdu k ní do komnaty – ale hrůza! – kdož vypoví moje leknutí? – bohabojná kněžna tu leží bez života na zemi!

VÁCLAV

Cože pravíš?

CHRASTĚJ

Vražedná ruka zhasila život její!

VÁCLAV

Neopouštějte mě nebesa! (*Kvapí vpravo*)

ČELEĎ

Běda nám! Naše matka zhynula!

VÁCLAV

(*se vrátí*) Zavražděna! Zavřena usta, z nichž moje sladká útěcha plynula; vyhaslé oči, z nichž na mé cesty vodící paprsky padaly; zledovatělo srdce, v němž slovo boží bydlilo a celý národ blahý stánek nalezal. O světě hrozný, světě zlý, hříchem tak přeplněný, že musí proud jeho i světice uchvátit!

CHRASTĚJ

Vzpamatuj se, kníže můj!

VÁCLAV

O, což má býti jisto na zemi? co váženo a ctěno, když se

55

vtělená ctnost v krvi utápí a nepravost k hodům zasedá?

CHRASTĚJ

Otuž se, pane, myslí křesťanskou.

VÁCLAV

Ale já vyženu toho ducha z knížetství a strašlivě pomstím tento čin krvavý, aby stín ženy bohobojné spatřil jeho očistu. Očistu? Ach, což může tuto vraždu očistit? Novou vraždou neosvětím tvou památku, duchu vyvolený, jenžto již po boku svého Spasitele v jasných vysostech se vznášíš! Nes palčivé vědomí činu svého zlostný vrah jako pokutu nejtěžší; já učiním podle slova Páně a budu prositi (*s nábožnou vřelostí*): Odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim vinníkům!

CHRASTĚJ

(*pozdvíženým hlasem*) A neuvoď nás v pokušení, ale zbav nás všeho zlého.

ČELEĎ

Amen!

VŠICKNI

stojí v pobožném skupení, až spadne opona.

ODDĚLENÍ TŘETÍ

Předstí jako v prvním oddělení. Na úsvitě.

Výstup první

Česta stojí u okna. Drahomíra přijde v hlubokých myšlénkách.

DRAHOMÍRA

Sen prchá s očí mých — a do prsou mi sedl nepokoj tak hluboce, jako by tam chtěl sídliti na věky. Kam nyní dokročím, an jsem tak zlou hru počala? Kam to dojde s naším národem? Budu jej moci déle držeti, anebo bude skvělé roucho s jeho slávy strháno, a větrové zanesou otržky do všech uhlů světa. O bohové, ježto jste až posud milostivě na nás hleděli, — ty ukřížovaný synu boží, k němužto mě ruce vypínati naučili, — slyš mě a ochraň národ — ha, běda mně, já nesmím tyto ruce k nebi pnouti, abych sama na sebe nežalovala. (*Zblídne Čestu*) Ha, kdo tu?

ČESTA

Vyhnaný pes připlazil se k prahu, aby se ohřál pod střešou, — protože mu zapálili krov nad hlavou.

DRAHOMÍRA

Kdo ti to učinil?

ČESTA

Aj, nepozvali jste si hostů do otcovských krajů? Nebřinčí

nám jejich meče po hlavách, ježto vy zatím pod kamenným stropem sedíte.

DRAHOMÍRA

Ba, jest to pravda strašlivá! Nepřátelské vojsko přitrhlo skoro až k hlavnímu sídlu našeho knížetství — a není myšlenky, jak bychme je z lůna utištěné vlasti vyhubili.

ČESTA

Najmi si ruce, ježto uškrtily Ludmilu.

DRAHOMÍRA

Co povídáš?

ČESTA

A pošli je na toho německého Ptáčníka.

DRAHOMÍRA

Tys lebka třeštěná!

ČESTA

Ale oči hledí jasně v křivolaký světa běh! Já bych ti svoje ruce nabídnul, ale nejsou ještě zasvěceny krví knížat domácích. O, žes mě na Ludmilu neposlala!

DRAHOMÍRA

Co tě napadá?

ČESTA

Co celá Praha šeptá, mně jako hlasná pověst se rtů skáče.

DRAHOMÍRA

Ty se opovažuješ —? (*Stranou*) Avšak nesmím z něho nepříteli učiniti! Část národu ho ctí jako nadaného věštee.

ČESTA

Avšak ještě není konec hry krvavé v tvé rodině. Na stolci Přemyslovu sedí jestřáb, jenž volá cizí pomocníky k rozmnožení kříže, třebaš i národ zabíjel.

Výstup druhý

Boleslav *ozbrojen*. Předešlí.

ČESTA

O žes neposadila tohoto sokola na otcovo sídlo! V něm žije duch slovanský, — a byť i staré bohy zapíral, přec by na ně cizí vrahy neštvál.

BOLESLAV

Co jest, matko? Přicházím od zástupů, kterými již nedočkavost lomcuje.

ČESTA

Tedy ji pusťte z otěže, ať letí jako hřebec divoký a vrahy podupá!

BOLESLAV

Dnes musím zvědět, proč jsem pole sebral a dům i ženu opustil; dnes musím slyšet, máme-li přede tváří nepřátelskou lenivě hníti, anebo se konečně s ní měřiti.

DRAHOMÍRA

Duše má je sklíčena až ku hrobu. Já prahla vřelým toužením, abych mohla sílu slovanskou před světem rozvinouti nepříteli na postrach, — nyní padla doba nejpříhodnější, a já stojím

v pokoutí; — srdce národa se ode mne uchyluje — to si nemám zapřítí — a syn můj váhá, oddaluje, nechává zemi hubiti a orla českého plašiti!

ČESTA

Však on se nepoplaší — ale pobouřen vyletí ze starého hnízda a zatne ostré pařáty v hejno krkavců!

BOLESLAV

Bohdejž bysi pravdu věstil, stará lebko! Ale jestli se Václav brzy nerozhodne, budeš na hrobech našich plakati anebo z kostí našich velikou mohylu stavěti. Kde vězí — to hrdinské knížátko?

DRAHOMÍRA

Klečí snad od půlnoci v kostele — anebo peče chleba pro kněze, místo co by měl meče brousiti.

ČESTA

Nebo železnou košilí se opínati, aby nepronikl meč, kterýž jest na prsa jeho ukován. Krví zbrcen vidím již knížecí plášť — blahostně topí se mé oko v tom pohledu a dech mu požehá jeho zesinalou tvář, — ha, varujte ho, aby se neblížil, neboť nad Vyšehradem vychází nová denice a na otcovském trůně sedí Boleslav! Požehnán budiž ochrance bohů domácích — a jméno jeho jmenováno na věky! (*Odeide*)

BOLESLAV

Starý třestětec!

DRAHOMÍRA

Ale oko jeho vidí v hlubinu, kam jiné oko lidské nedo-
nikne.

Výstup třetí

Václav, Podivín *přijdou prostředkem, ale z jiné strany, než kudy Česta odešel. Předešli. Zatím se pozvolna rozednilo.*

VÁCLAV

(*u samého vchodu*) Nebyl to onen sklíčený kněz pohanský?

PODIVÍN

Byl. Ruka Páně rozmetala jeho hnízdo — a okázala mu cestu k spasení.

VÁCLAV

Postarej se, aby ho nedůstatek netísnil. — Velebeno budiž jméno Páně, matko! Co mi neseš, bratře, hned za jitra?

BOLESLAV

(*udeří na meč*) Tohle jest moje odpověď. Dobře, jestli jí rozumíš, sice bych ti musel oznámiti, že tak mnoho mečů počne vzdychati. Již musíme věděti, co nám den přinese. Tys nechal — živá duše nemůže pochopiti proč — nepřátelský roj se rozplynouti po všech krajinách, až nám své korouhve skoro před samou Prahou vystrčil. Lid náš stojí ve zbrani — ale musí zahálkou se užírati. Co myslíš? Třesou se ti prsa pod brněním — aj, tedy přepusť velení muži, který se netřese!

PODIVÍN

(*stranou*) Ale zbav nás pokušení.

DRAHOMÍRA

I já musím všechny šípy z toulou svého vybrati, abych srdce tvoje trefila. Již okaž, synu, že sedě nespíš na stolci svých

otců, — vzmuž se, bojuj, a třebaš i v boji zahynul — lépe zahynouti se slávou jak s drahou chotí, nežli za živého těla práchnivěti a nechati si po temeně šlapati.

PODIVÍN

(*stranou*) Hospodíne, smiluj se nad námi!

VÁCLAV

Co projímáte srdce mé tak rozmanitou zbraní? Já činil, co jsem posud učiniti musel, nechtěje národ v nejistém boji vésti k záhubě. Jindřich sebral na nás se všech končin hlučné pole; takovému proudu nemohli jsme postavití hráze —

BOLESLAV

Česká prsa jsou dost široká i pevná.

VÁCLAV

Kdyby nebyla nic jiného nežli terč pro cizí střely — ano! Ale ony mají býti libodechou květnicí, kde v míru blaženém učení Kristovo se zaskvívá — a ta se nesmí nadarmo zalévati krví. Nechal jsem tedy Jindřicha táhnouti, aby na obou stranách vražda přestala; nyní stojíme proti sobě se silou sebranou — a já povedu zástupy své do boje.

DRAHOMÍRA

Povedeš?!

PODIVÍN

(*stranou*) Anděli strážce, opatruj nás!

BOLESLAV

Však jsme dost dlouho čekali, než to slovo dozrálo!

DRAHOMÍRA

O synu, synu, tímto jedním slovem svalil jsi mi s prsou skalinu, pod nížto jsem krutý zápas vedla s úzkostí! Ty nevíš, co bych pro lid byla v stavu podstoupiti, — (*zarazí se*) — nech mě na tvém srdci zapomenouti minulost!

PODIVÍN

Hospodín počítá skutky naše!

VÁCLAV

Buď dobré naděje, milá matko! Povedu své zástupy a nevrátím se do Prahy, leda bych pojistil blaho národu a květ víry Kristovy.

DRAHOMÍRA

O leť tedy, Boleslave, k zástupům a zvěstuj zprávu radostnou, že se brzo vypne orel nad jich hlavami a k vítězství je povede. Dostí dlouho nechali jsme půdu cizíma nohama šlapati; ať hledají nyní rychlým krokem cestu k domovu. Já budu zatím věnce vinouti, abych ozdobila vítěze a národa svého spasitely rekovně. (*Odejde*)

BOLESLAV

Na shledanou tedy, bratře, v čele zástupů! Uvidíme, kdo z nás hrobníkům nebo krkavcům větší práce nadělá. (*Odejde*)

VÁCLAV

O divné pokolení světa, ježto plesá, že mohou synové jediného otce vražedně sebe hubiti.

PODIVÍN

Hospodín neosvítí ještě oči jejich — í klopýtají v temnostech.

Výstup čtvrtý

Velena *fantastičně oděna*. Předešlí.

VELENA

(příběhne) Aj, věčná Děvano, zde ho také nevidím! Povězte mi, mužové – Ah, veliký Svatovíte, – odpusť! *(Klekne)*

VÁCLAV

Co jest ti, dívko neznámá?

VELENA

O, proč jsi opustil jasné vysosti? Pudí tě slitování – vid, bohu milostivý? Ach, my jsme sklíčené plemeno.

VÁCLAV

Jsi na omylu. Nejsem váš Svatovít – ale pokorný ctitel Krista.

PODIVÍN

Otevři oči, strakatá pěnkavo! Jest to kníže Václav!

VELENA

Václav? Ten mladý vrah starých bohů? O běda mně! *(Utíká, ale opět se vrátí)* Ale nikoli, to není možná; tys mě, starý muži, jen postrašil. V těchto očích neblýská se zuřivost a kruté nepřátelství. To jsou dvě hvězdy, na něž bych mohla tak dlouho hleděti jako na večernici, když se k bohům pomodlím a chci jíti na lože.

VÁCLAV

Kdo jsi, milé dítě?

VELENA

Ty neznáš Velenu?

PODIVÍN

Bude to ptáče z pohanského hnízda.

VELENA

My připutovali včera do tohoto velikého týna, protože nás hnali cizí vrahové.

VÁCLAV

A kohos tady hledala?

VELENA

Děda Čestu.

VÁCLAV

Starého kněze?

VELENA

Ach ano, on je starý; bohové ho milují a posypali vlasy jeho stříbrem; ale ten zlý cizí bůh, kterého teď vystrkují na kříži, – ten nepřeje dědovi, a ubohý děd je sklíčen velikou žalostí.

VÁCLAV

Nepoznala jsi pravdu, milé dítě! Onen cizí Bůh přeje tvému dědovi; onen Bůh dýchá a žije pouhou láskou, a bez lásky nemůže ho nikdo ani pojmouti. Ale tvůj děd uzavírá srdce své a neživí je láskou, a protož v něm onen Bůh nebydlí.

VELENA

(vrtí hlavou) Ne, ne – to zpívá děd jinou píseň o tom bohovi; jak prý se kvůli němu svaté háje posekávají, jak se zahánějí rusalky a poludnice, jak se nesmí ani před šotkem koleno ohnouti, ani v kole děvčat veselé sobotky slaviti. Co ale slyším tvého hlasu líbě znění, jest srdce rozpoltno na dvě – i nevím kam ucho skloniti.

VÁCLAV

A já bych ti mohl o tom cizím Bohu píseň zazpívati, že by ti

srdce poskočilo radostí, — (s náboženským blouzněním) jak svou mocí a milostí nebe i zemi oživil a kvůli člověku, jenž před jeho očima v těžkou vinu upadl a zkažen měl býti na věky, svého syna poslal na zemi — a jak tento syn boží vzal vinu lidskou na sebe a za nás umřel na kříži.

PODIVÍN

A zbavil smrti věčné!

VELENA

Nevinný?

VÁCLAV

Co obraz lásky. A o jeho matce mohl bych ti povídati sladké pověsti, jak nyní v jasné říši nad hvězdami sedí, okem láskyplným hledíc na to lidské pokolení, kteréž syna jejího velebí, — a jakž potom jeho vyznavače, když dokonají pouť vezdejší, pod svým pláštěm shromažďuje k věčné radosti.

PODIVÍN

Rodičko boží, oroduj za nás!

VELENA

Ach, ta milostná!

VÁCLAV

Mohl bych ti povídati o spanilých andělich, ježto s nebe snášejí se na oblakových perutích a neviditelně dobré lidi provázejí, aby je zbavili ourazu.

VELENA

Já jsem také dobrá — bude mne také anděl provázeti, kdybych vyznávala toho boha cizího?

VÁCLAV

Milost jeho posílá nám všem své opatrovníky.

VELENA

(s dětinskou důvěrou) A vypadají andělé jako ty?

PODIVÍN

O pohanská moudrosti!

VÁCLAV

Aj, zlaté dítě, já jsem zemské stvoření a nesmím se k nebeským tvorům rovnati.

VELENA

Nestřásej proto dešť hněvu svého na Velenu! Vidíš, ona vyrostla jako chudé kvítko v stínu hustého lupení; a nemohla ani hlavu na boží slunce vypnouti a nezná žádného, než kdo do starého chrámu bohy vzývat přicházel. Ale Velena ráda poslouchá — a tebe by poslouchala jako slavíka za tichého večera pod hájem.

PODIVÍN

I zavřeš-li pak neobroušený zobák, ty zaslepená modlářko!

Výstup pátý

Česta. Předešlí.

ČESTA

(přibíhaje) Veleno! Veleno!

VELENA

Ha, to jest děd! Hledáme jeden druhého.

ČESTA

Co zde děláš, dítě nešťastné? Co tady, vnučko lechů slovnatnějších, než býval oráč Přemysl, jehož potomci národ zradili?

VELENA

Upokoj se, děde! Já tady poznala anděla.

ČESTA

Běsa — vlkodlaka poznala jsi, vraha bohů otcovských! Pryč od něho, — aby krev na tebe nestříkla.

Zvenku slyšeti váleční rohy.

Slyšíš tu píseň hodovní, kde Morana sedá ke stolu! O jen hučte, zvuky se rtů Svatovítových, a zvěstujte nám spasení! (*Odvádí Velenu*)

VÁCLAV

Spasení přijde — jen otevři své srdce! Hodina volá, věrný druhu, připínej mi brnění, ať věkové pozdní rozhodnou, byli-li sem hoden slouti knížetem křesťanským! (*Odejde s Podivínem*)

PROMĚNA

Širá krajina. Ležení německého vojska. Před stanem Jindřichovým.

Výstup šestý

Jindřich. Sigibert. *Za nimi několik vzácnějších vojinů.*

JINDŘICH

Nech Sasíky na levé křídlo přiharcovati; my zůstaneme v čele.

68

SIGIBERT

Hned pro pozdravenou na první setkání.

JINDŘICH

Jestli se vůbec jakého dočkáme. Ďas ví, k jakému konci to chce ta česká chytrost dovléknouti, že se nám ještě do očí nepodívala.

Troubení za scénou.

Co to?

SIGIBERT

(*odejde*)

JINDŘICH

(*ke ostatním vojinům*) Mezi mužstvem zdá se neobyčejné pohnutí. Snad vystrčil konečně český medvěd rypák z brlohy, do nížto zalezl, že nebylo ani chlupu viděti.

SIGIBERT

(*se vrátí*) Svět se, pane, převrací! Noviny od českého knížete.

JINDŘICH

Jaké?

SIGIBERT

Hlasatel z Prahy přijel až ku strážím — (*bořce*) a naši ho nepohaněli!

JINDŘICH

(*se usměje*) Dobře měli, brachu! (*Důvěrně*) Však nám bylo to pohanění osoby tvé dosti vhod; měli jsme hned v ruce bíč, kterým jsme chtěli psa švihnouti. Nu, a co s tím hlasatelem?

SIGIBERT

Že prý chce s tebou český kníže vyjednávat; abys mu pojistil svobodný přístup k tvé osobě.

69

JINDŘICH

Vyjednávati? Ha, lomcuje ním strach? — a chce se dáti na milost, ten český hrdina? Nu, mohu-li naši krve ušetřiti a přece zvítěziti —

SIGIBERT

Krve ušetřiti? Já ti ale pravím, pane, že nebude míru na světě, dokud slovanská krev se nevykouří do poslední krůpěje!

JINDŘICH

Aj, tak zle není se světem, ty prchlá kotrbo! Musíme jen té krvi slovanské vykázati pevné řečiště. Pusť sem toho orla českého, ať poslechnu, co bude skuhrati.

SIGIBERT

(odejde, ale hned se opět vrátí a přivádí Václava)

Výstup sedmý

Václav a několik vojinů, kteří ale v pozadí zůstanou. Sigibert. Předešlí.

VÁCLAV

Pozdravuji tebe, králi, jmenem Boha jediného, v kteréhož oba věříme.

JINDŘICH

(chvíli se naň dívá) A já pozdravuji tebe, kníže! — *(K Sigibertovi)* V tom páňátku nehledal bych vůdce ocelivých pěstí.

VÁCLAV

Přicházím, abych zatloukl na brány tvého srdce a promluvil k tvému povážení.

JINDŘICH

Co jest? Jenom na světlo se řečí, jako činili tvoji lidé v našich krajinách se zbraní.

VÁCLAV

Já tu zbraň do vašich krajin nevyslal, a nesu lítostně, že se ní zlé páchalo, jakož i to, že jsi pak popuzen vlasti naše zbrojným mužstvem zaplavil.

JINDŘICH

Aj, vždyť jsi mohl okolo mezí hradbu z pěstí nastavěti, co naše kraje tak zmužile hubily.

VÁCLAV

Králi, nechtějme si připomínati časy minulé; i tys ukřivdil kmenům slovanským.

JINDŘICH

Proto držím v ruce meč křesťanského krále, abych vyhubil zlořečené pohanstvo.

VÁCLAV

Ne, pane, proto ho v ruce nedržíš; ale abys mladý ovčinec Krista chránil, proto je ti dán! K vyhubení pohanstva slouží slovo Spasitelovo; onoť jest slovo boží a mocnější nežli všeho světa meč!

JINDŘICH

Co to znamená? Přišel jsi přede mnou litanie zpívat?

VÁCLAV

Já přišel, abys povážil, že vede král křestanů válku s knížetem

křesťanským, jimžto oběma v krvi národů ruce máčet nesluší. Co zavinili zástupové, ježto mají nyní hnáni býti do boje? Zvedli oni sami tuto výpravu, kteráž může býti jejich pohřebním průvodem? Nikoli, to učinily hlavy těchto národů, a nemůže-li hněv jejich bez krve býti uhašen, ať tekou tedy proudy krve těchto hlav!

JINDŘICH

Já se vlastní krve nezhrozím, najde-li český meč cestu k jejímu pramenu.

VÁCLAV

Nuže, tedy vejděme do boje my dva jediní! Vyjednejme mezi sebou, co má býti vykoupeno krví tisíců — a ti nechtě se vrátí klidně k domovu.

JINDŘICH

Ty bysi — chtěl se mnou jíti v zápas? proti tomuto ramenu — ohněm mnohých bojů otuženému? Ty, outlé ptáče, s mužným sokolem?

VÁCLAV

Však jsem ptáče z doupěte orlího — a se mnou stojí Hospodín!

JINDŘICH

(k Sigibertovi) Přisámbůh, ten mládenec tu stojí jako v záři archanděl, jenž nade hlavou točí mečem plamenným! Rád bych se mu smál, ale mám prsa divně sevřena.

VÁCLAV

Chceš-li ale všeliké krve ušetřiti, tedy nech ocel v pochvě zarezivěti a přijmi slib mého přátelství.

JINDŘICH

(k Sigibertovi) Vezmi to satanáš, ten dolehá na mne ohnivými

střelami! Takž by bylo arci nejkratčeji rozhodnuto k našemu prospěchu, co by mohlo v boji na druhou váhu padnouti. — Ale kde zůstane náhrada?

VÁCLAV

Tvoje mužstvo vzalo ji v našich dědinách již vrchovatou mírou!

JINDŘICH

Můj dům o tom neví. Dáš-li ale každý rok pět set hřiven stříbra a sto dvacet skotů dvoru našemu —

VÁCLAV

Dám.

JINDŘICH

A slíbíš-li věrnost držeti nám i našim nástupcům na stolci královském, jakž toho bude požadovati prospěch říše německé; tož budeme dobré sousedství s Čechy zachovávat i poskytneme jim ochranu proti cizím nátiskům.

VÁCLAV

To slibuji; však jediná výminka má býti základ naší umluvy. Jakož já tobě slíbím věrnost držeti, tak mi slíbíš ty, pane, pomocnou ruku podati, aby se rozšířilo v Čechách učení Kristovo, i budeš mi vysílati učitele slova božího, když je budu z krajin okolo trůnu tvého povolávati.

JINDŘICH

Aj, ty růže s keře rajského! Učiním to, mladý příteli, jehož hrdínskou šlechtnost a křesťanskou mysl uctívám. I podávám ti ruku na znamení, že jest obnoven úvazek, jakýž býval za tvého děda i otce mezi králem německým a českým knížetem a kterýž kněžna Drahomíra roztrhnouti se osmělila.

VÁCLAV

A já skládám do té ruky slib věrnosti!

JINDŘICH

Já odkáží tento slib svým nástupcům jako nejkrásnější dědictví, aby jej drželi co nejdražší kámen své koruny – a zemi české ani v nejpозdnějších věkách od říše se odštípiti nedovolili! – (*K svému lidu*) Konec boje, statní mužové! Ozdobte zbraně letorostí míru! Přátelství je mezi králem Jindřichem a knížetem Václavem! Sbohem, kníže, – nechť cesty naše vždy tak vedle sebe běží, aby se nikdy nepřátelsky nedotkly! (*Odejde se svými*)

VÁCLAV

A nyní radostným letem ku Praze, abych v blahém míru křesťanské dílo vlády své dokonál. (*Odejde*)

PROMĚNA

Náhradí na Vyšehradě.

Výstup osmý

Drahomíra. Vojín a houf lidu.

DRAHOMÍRA

Ne, to není možná, vojíne! Ucho tě zklamalo! Toť by musela země vnitřnosti své vyvrhnouti, aby zhladila plemeno, jenž kuje zradu na svém vlastním rodu.

VOJÍN

Tomu nerozumím; ale to vím jistě, že je po válečné výpravě.

DRAHOMÍRA

A že se kníže poddal?

VOJÍN

I uzavřel přátelství.

DRAHOMÍRA

Přátelství s úhlavními vrahy Slovanů? To je báchorka, že by ní mohl reka strašiti. A slíbil odváděti poplatky?

VOJÍN

Slíbil.

DRAHOMÍRA

Hahaha!

MUŽ

Já nevím, co jest na tom zlého! Teď bude alespoň pokoj a řemesla se budou dařiti.

DRAHOMÍRA

Budou se dařiti! Bude pokoj! Kdybych tě spoutala jako lesní šelmu a do železné kleci uvrhla: měl bys také pokoj! Kdyby vycedili naši krev, kdyby nám pobořili tiché krovy, rozkotali svaté chrámy, že by kolem veliké, pusté spáleniště leželo a jen sova v ssutinách se hnízdila: byl by také pokoj! O pokolení zmámené! V takovém pokoji páchne umrlčina, uhnívá kořen života, vadnou květy ducha – takový pokoj sluje smrt! Ale člověku patří život, a život se rodí v zápasu.

MUŽ

(*k lidu*) Ona lítala vždycky rozumem po oblacích – a vždyť víme, co by chtěla; hráti na paní.

DRAHOMÍRA

(*s velikou bolestí pro sebe*) A proto musela Ludmila odstoupiti! Proto jsem chtěla mít ruce nevázané, – abych si teď na ně otrocká pouta navlekla!

Výstup devátý

Boleslav. Předešlí.

BOLESLAV

(s hořkým smíchem) Slyšela jsi, matko? Meče pohodíme do prachu a budeme tancovati podle cizí písně. Nerozhřálo se ti při tom srdéčko jako panici, když slyší po prvé o svatbě?

DRAHOMÍRA

Ty můžeš v této chvíli žertovati?

BOLESLAV

To je nejchytřejší kukle, do které se vztek a lítost ukryje, aby se jim falešný svět nevysmál. Přeju ti zde veselý život, rodičko hrdiny vyšehradského! Já půjdu na svůj týn a budu štvanici na latinské kněze držeti; neboť jenom z těch vešla do Václava ta zbabělost.

DRAHOMÍRA

Nebudeš s ním mluvit?

BOLESLAV

Aby mi žluč vjela do páží a já sáhnul po meči a zkoupal ho po rukověť v prsou člověka, kterého jsi kojila?

DRAHOMÍRA

Synu!

BOLESLAV

Ano! Já jej nenávidím — musím nenávidět! On je prznitel naší slávy a vrah národa, o jehož novozrození a velikosti se mi jako pacholetí krásně zdávalo. I klel bych nebesa, že jsem musel s tím sketou v jednom lůně ležeti! Mne neuvidí Vyše-

hrad, leda by se proudem krve omyl a plamenem udatenství očistil. Do té chvíle ať práchniví jeho hospodář — já se k němu nehlásím, a budu raději při kuželi mé ženy čas ubíjeti sladkou zahálkou, nežli abych se tady krmil u koryta otroctví! (*Odejde*)

DRAHOMÍRA

Boleslave!

Volání za scénou: Mír, zlatý mír! Sláva knížeti!

DRAHOMÍRA

Aj, tedy provolávejte svou hanbu, aby se usadila po všech končinách a nevyhynula na věky! Mne ale, bozi milostiví, zbytek rozumu a zdravých smyslů, aby se mě tato hrůza nedotkla!

Výstup desátý

Václav, vojínové, čeleď a rozmanitý lid za ním.
Předešlí.

LID

Sláva knížeti Václavu!

DRAHOMÍRA

Kníže! Synu! (*Vede jej prudce kupředu*) Ty se nebojíš vstoupiti na tuto půdu, kterou jsem posvětila novou svobodou, přetřavši s Německem úvazek ohavný? Ty můžeš matce v oko hledět, kteráž tě živila dechem po svobodě prahnoucím? Ty můžeš tváře okázati národu a neshořeti studem?

VÁCLAV

Matko, uveď iž vášně svoje v klidné řečiště a věř, že nedbám horlivěji o spasení duše své než o blahoslavenství národu.

DRAHOMÍRA

Krásné blahoslavenství, když převlékáš svobodné duše
v otroky!

VÁCLAV

Kdo to praví? Jen přátelství jsem slíbil držeti —

DRAHOMÍRA

A poplatky odváděti — hahaha! O známe takové přátelství,
které žije z tuku cizího! Synu, tyto ruce, kteréž tě prvoroz-
ného otci tvému nejprvnější v lokte vložily, že zplakal radostí,
— ty se teď před tebou spínají: zruš ten hanebný úvazek!

VÁCLAV

Matko, co tě napadá?

DRAHOMÍRA

A chceš-li — ohnu před tebou i kolena — ta kolena, co se posud
jen před bohy ohýbala: vysvobod' národ z otroctví!

VÁCLAV

K čemu mě to svádíš? Měl bych zrušiti věrnost slíbenou a
podle zasloužení vyštvaťi nepřítel na zemi českou, z nížto
chci květnici Páně stvořiti?

DRAHOMÍRA

Nu, tedy ti Pán k tomu pomahej! — ale poctivý člověk se od
tebe odvrátí a matka zahladí tvou památku hořkými slzami,
— i kdyby měla hvězdy zraku svého pláčem zkaliti. Lépe býti
poraženu slepotou nežli ponížení národu svého viděti! — tak
jako lépe poraženu býti hluchotou nežli nárek rodu svého
slyšeti. To je víra ženy, kteráž svůj národ v srdci nosí; a co
třeba muži věřiti — to nech ti jednou procitlé svědomí zahřívá.
(*Odejde*)

VÁCLAV

Matko!

Výstup jedenáctý

Chrastěj. Předešlí.

CHRASTĚJ

Veleben budiž, kníže Václave, žes přemohl v sobě pouhého
člověka a nechal vládnouti syna Kristova.

VÁCLAV

O můj otče, stůj při mně, abych nezůstal bez utěchy, neboť se
zatahuje moje obloha.

CHRASTĚJ

To bych nevěděl! Nyní teprva vzejde slunce nad tvým kní-
žetstvím. O, nyní bych odešel rád složit počet Hospodínovi,
an se oči moje tohoto dne dočkaly! Již trnulo srdce bázní
o zdar pravého ovčince Kristova, ale dnes jsou upevněny
jeho ohrady!

Výstup dvanáctý

Popel a několik kmetů. Předešlí.

POPEL

Pozdraven budiž, kníže Václave!

VÁCLAV

Vítejte mi, vzácné hlavy! Toť vás nemohla chvíle příznivější
přivésti. Budu rady vaší potřebovati!

POPEL

Bohdejž bysi pravdu mluvil, že není doby příznivější, nežli

v které tenkrát otcovské tvé zlaté sídlo pozdravujeme. Pak by spadlo s mých prsou břemeno a volněji bych oddechnul.

VÁCLAV

Jaké břemeno?

POPEL

To tvoje slovo, ta tvoje úmluva s nepřítelem rodu našeho — jenž jako vítr letí po vlasti; to tvoje pokoření — a co snad více, nač svobodný národ ani pomyslit nesmí.

VÁCLAV

I tobě zdá se býti rychlý pokoj horší nežli zdlouhavý boj?

POPEL

Ale jaký pokoj? Kde zůstala čest a svoboda národu? Ta se nedá za každý pokoj koupiti.

VÁCLAV

Cti jsem nic nezadal, neboť na obou stranách stály váhy stejně; i vymohl jsem dobré sousedství.

POPEL

Jenže se doma hnouti nesmíme, kdyby se to sousedovi nelíbilo, — a za to máme dáti ještě poplatek.

VÁCLAV

Tebe klame ještě staré záští; já učinil, co mi prospěch národa učiniti velel.

POPEL

Proti tomu se jménem národa opírám! Tys učinil, cos učiniti ani práva neměl. Či myslíš, pane, že tě proto národ ze své vůle

na trůn posadil, abys plýtvál jeho nejdražšími poklady? Myslíš, pane, že proto na tebe svoje právo přenesl a proto ti vládu vložil do rukou, abys podle zdání, podle nápadu o svobodu jeho hrál — a pot i mozoly jeho cizincům pode vši cenou prodával?

VÁCLAV

Vládyko!

POPEL

Dovol, mladý kníže, — jsem mnohá leta od národu vyvolený kmet, jsem jeho zástupce a mám býti také rádce tvůj — nech mě domluvíti, jak mi povinnost slova klade na jazyk. Tak daleko nesahá tvoje moc, abys bez vědomí národu mohl osud jeho rozhodnouti a celé příští jeho příběhy podle své chuti měřiti. Na to jsi měl pamatovati, a byl bys nám ušetřil žalosti.

CHRASTĚJ

A já pravím, že se Hospodín hněvem od vás odvrátil a slepotou vás tresce, — sice byste plesali! Přátelství s německými sousedy prokletí volnou cestu víře křesťanské a přinese blahoslavenství knížetství českému.

POPEL

Ty, muži dobrý, mluv, když se jedná o chrámy a modlení; ale světské starosti neklad sobě na bedra. Já tě ctím a kořím se slovu Kristovu, ale proto nezradím svobodu národa.

VÁCLAV

A myslíš ty, vládyko, že nemá časný prospěch nikdy ustoupiti věčnému? Jen proto jsem uzavřel pokoj s Jindřichem — a budoucí věk dokáže, jestli jsem pravou cestu vyvolil, — abych světlo pravdy rozšířil.

POPEL

Tos nemusel se utíkat na západ, ale mohl se obrátiti k vý-

chodu, odkud první papršlek do Čech zavítal – a to světla slovanského.

VÁCLAV

Tam leží ssutiny říše moravské a maďarské plémě překáží na cestě ku slovanským biskupům.

POPEL

Tedys mohl vyzvati Jindřicha, aby ti pomohl potříti nepřitele křesťanstva, to by národ povděčně byl uslyšel; ale co jsi jinak s německým králem uzavřel, tos učinil bez díků a bez vědomí národu, to můžeš pro svou osobu, na svou škodu držeti; my o tom nechceme věděti, my nedáme k tomu svazku svého svolení – a nesneseme, aby nám z ciziny prsty lezly do hospodářství; ale zato budeme věrně státi při trůnu, na němž tvoji otcové sedali.

VÁCLAV

Já se odvolám k samému národu!

POPEL

To učiň, pane, chceš-li vpravdě jeho vůli poznati a slouti spravedlivým knížetem. Ale nedej se másti hlasy, ježto zaznívají okolo tvé osoby – při dvoře a komonstvu; to nebývají hlasy národu. Nedej se másti hlasy, kteréž velebí jen zemský požitek a rozkoš těla bídného – třebaš i duch zahynul! Ale poslyš svobodné hlasy od národa vyvolených zástupců, a řiď podle nich vůli svou i skutky své – i oprav, co jsi pokazil!! Potom skloníme rádi před tebou koleno, ježto jsme tě učinili naším opatrovníkem, – jinak ale musili bychme boha vzývati, aby nás zbavil neštěstí, jakéž jest slabý nebo samovolný panovník! (*Odchází*)

Všeobecné hnutí.

Opona spadne

ODDĚLENÍ ČTVRTÉ

Zbořený chrám pobanský. Uprostřed táhne se kus zdi kupředu, takže celé jeviště jako na dvě přepažené vypadá. Sem tam spadlé zdi. Noc. Hřímání a blýskání. (Do obou oddělení vcházejí se po straně.)

Výstup první

Cesta sedí po pravé straně na kameně u porouchaného oltáře, na němž malá modla stojí; před ní hoří plamen. Vlevo vedle starého, v hlubokých myšlénkách. Po levé straně vyjde Václav, nesa otep dříví na bedrách; Podivín nese sekeru.

VÁCLAV

Aj, vida, nebe nás miluje! Tu jest útočiště před větrem. Museli jsme silně s cesty zbloudit.

PODIVÍN

Pán vede všechny kroky naše. Kdo ví, k čemu dnešní odměřil.

VÁCLAV

Jsi-li ty, starý příteli, spokojen, – já mohu noc na holé zemi strávit. Líto mi jen, že moje chudá vdova darmo na palivo čeká.

PODIVÍN

Důvěra v milost Páně ji zahřeje.

Kde to asi jsme?

VÁCLAV

PODIVÍN

Zdá se to býti staré hnízdo modloslužebníků.

VÁCLAV

To musí již tedy duch Radihostův nebo Perunův dovoliti, aby jednou vyznavač Kristův v jeho domě přenocoval. (*Lehne si na sutiny*)

Silné blesknutí a zabřmění.

ČESTA

(*pozvedne hlavu*) Silněji, Perune, silněji musíš zlobu svou hlásati! — Veleno, nespí, dítě, — a přilož na oheň! Ještě jsi nekonal večerní modlení.

VELENA

Já nespím — ale procházím se po dalekých, krásných končinách. — Řekni mi, děde, nevíš ty nic o andělich?

ČESTA

Nač se to ptáš, dítě nešťastné?

VELENA

Neměl náš Perun žádnou matku, kteráž také nad hvězdami bydlí jako ta boha cizího?

ČESTA

(*vyskočí*) Nádobo pošetilosti, čím to přetékáš?

Hřmění.

Tu poslyš, jak ti samo nebe odpovídá, rozhněvané, že jsi na Vyšehradě ucho k cizím bájům sklonila a duši jedem napustila.

Nezní to blízko jako lidské hlasy?

VÁCLAV

PODIVÍN

Snad tu bloudí duše z očiště.

Silné udeření.

Výstup druhý

Tyra. Předeshlí.

TYRA

Hoho, otřásej se obloho, až praskneš. Ha, tu je oheň!

ČESTA

Kdo jsi, člověče, jenžto se do této svatyně dereš?

TYRA

Zeptej se těch, co mě vyslali starou sívu hledati, — nebo těch tam nahoře, co mě sem v bouři přihnali, a pověz mi, znáš-li Hněvsu?

ČESTA

Toho bijce vyšehradských zradců? Znam.

TYRA

A jsi Česta, věrný bohů služebník?

Jsem.

ČESTA

TYRA

Tedy se vyprav nad Labe k Boleslavovi. Jedná prý se o tvé bohy.

ČESTA

Čí jazyk mi to povídá? Kdo jsi?

TYRA

Hněvsův vítr, Hněvsův dech — haha! Či chceš slyšeti moje nejkrásnější jméno? Snad se ti bude lépe líbiti. Jednou jsem byl pravá ruka Drahomíry —

ČESTA

(vzkríkne) A zardousil jsi Ludmilu?!

VÁCLAV

(vyskočí)

TYRA

Ano, já — haha! Zlořečené okamžení, kde se ruka moje naplnula! Byl to babský čin — a žere mě jako žhavé železo — a honí mě světem jako ohnivý bíč.

Hřmění.

Vždyť je dobře — já to už cítím v hlubinách, a vydám hned holou hlavu v povětrí, aby z ní vichr paměť vyšlehal. *(Uteče)*

VÁCLAV

(přeběhne vpravo) Stůj, ve jmenu Boha mstitele!

VELENA

Ha, můj anděl na růžových oblacích! *(Letí k němu)*

ČESTA

Kdo jest to?

VELENA

Můj vyšehradský Svatovít! Ach, děde, ten vypravuje krásné pověsti.

ČESTA

Tys vyšehradský bohů vrah? a tady, na mé půdě? Přišel jsi se podívat, kde vyhnaný pes líhá? Aja, vidíš! Tyhle ssutiny mu zbyly ze slavného domova! Tohoto boha uchránil z hrozných záhuby — a tento drahý nůž, *(bere jej s oltáře)* jímžto činil bohům oběti — tu ocel svěcenou, kterouž nyní v krvi tvojí zkoupá, aby odešel radosten do říše Morany. *(Žene se po Václavu)*

VELENA

(vrhne se Václavu na prsa) Ustaň, děde, nechceš-li ocel v srdci Veleninu zkoupati! Já chráním svého anděla! To není vrah tvých bohů! Ze rtů jeho plyne med a sladká pověst o matce boží nad hvězdami! O dej si povídati!

ČESTA

Pryč od toho vlkodlaka, kterýž tě morovou ranou ovanul! Pryč! Krev jeho musí pokropiti tuto půdu, aby se bohové smířili! *(Dotírá na Václava)*

PODIVÍN

O sešli, Pane, své anděly!

VÁCLAV

(ustoupí a tasí meč) Ustup, hlavo pomatená, — *(vyrazí mu nůž)* a nečňi vražednou zbraň z ocele, kterým jsi jindy svým bohům milé oběti kácíval.

ČESTA

Ještě mám tyto ruce kostnaté, abych tě zardousil!

Vysvoboď nás, Pane!

PODIVÍN

VÁCLAV

Jestli to kází tvoji bohové, tedy pojď a zkus, jak jejich rozkaz vykonáš. Ale dřívě pověz, kdo to zde mluvil o Ludmile? Ty víš o vrahu! Mluv – neboť jako že jest Bůh nad námi, – já tě přinutím!

VELENA

O nečiň mu nic zlého, můj Svatovíte! Byl zde muž – cizí pták – oko naše ho nikdy nevidělo; nemsti se za to na dědu. On jest dobrý, trochu prchlý – ale velice nešťastný.

VÁCLAV

Mé zlaté dítě, proto jsem ctitel jediného Boha a vyznavač víry Kristovy, abych plnil zákon lásky.

VELENA

Ach, ano, plň jej vrchovatě!

ČESTA

Tu jest má šedivá lebka! Nedrž ten ocel nadarmo!

VÁCLAV

Já nevím, čemu tě tvoji bozi učí, ale můj Bůh velí milovati svého bližního jako sebe samého a nepříteli odpláceti přátelstvím. Já tě nebudu mečem obracet na víru, ale nechám ti času, abys poslechnul slovo Kristovo; neboť to je zbraň, kteréž neodolá žádná moc a na které se všeliký odpor roztříští. Protož otevři staré srdce své a nech do něho vejíti světla papršlek!

Hřímání zatím přestalo.

VELENA

A což vejde do mého, můj anděli?

VÁCLAV

Přijď s dědem zase na Vyšehrad, zlaté dítě! Tam se vznese holubice svatého ducha na tebe a srdce tvoje zahřeje se rozkoší.

VELENA

A budeš mi zase povídati pověsti?

VÁCLAV

Budu, mé dítě, až se odvrátíš od bohů falešných a koleno skloníš před obrazem ukřížovaného syna božího.

ČESTA

Ne, ne – ne, nikdy! To zaškrť raději dítě mého dítěte – vystříkej mou krev do krůpěje – já chtěl zhasiti plamen tvého života – zhasni ty můj. (*Vrhne se na kolena*)

VÁCLAV

Proto jsem křesťan, abych ti odpustil, a kdybys ještě jednou vražedný ocel proti mně zaměřil. V tom poznej rozdíl a váhu víry mé! (*Odchází*)

PODIVÍN

(*sbírá otep*) A Hospodín otevři zraky tvé!

VELENA

Kam letíš, můj anděli?

PODIVÍN

I začneš-li pak jinou píseň?

VÁCLAV

Nech to jarní poupě, které se bezděky po slunci obrací, aby rozepnulo své lupení v kráse úplné i vůni milostné. Buď zdrá-

vo, milé dítě! V ovčinci Páně se opět sejdem! (*Odejde s Podivínem*)

VELENA

(*zůstane tiše státi*)

ČESTA

(*v divopustém rozjitření*) Co jest to za boha, jenž učí za nepřítelství měřiti přátelství? Jakáž jest to víra, kteráž velí odpuštění vrahovi? To jest proti běhu hvězd a slunce, proti běhu všeho stvoření! To bych musel krev svou přemraziti v led — ha, to je boj proti přírodě, a protož musí pramen jeho rozšlapán býti nepřirozeně! Ano, připlazím se k němu jako listivý had, ne jako vlk hladem vyštvaný — (*sbíjí se po noži*) a osvobodím bohy nepřítel strašného! Polet', mladé káně z poušti!

VELENA

(*z myšlének*) Umíš povídati o tom ukřížovaném?

ČESTA

(*se rozsápe*) Ha, zlořečená moci! Zažírání se ten cizí jed tak prudce, že na pouhé jeho dechnutí i moje pokolení umírá? To spíše píseň o tmavém lůně Morany zaslechneš, nežli z ust mých slovo o tom ukřížovaném!

VELENA

(*utíká k oltáři*) Já nechci o zlé Moraně slyšeti! Já chci pověst o té matce nad hvězdami—

ČESTA

Tedy leť — za ní, — (*probodne ji*) aby tě mé oko nevidělo!

VELENA

(*sklesne*) O můj anděli! Moje matko — vezmi mě pod svůj stříbrotkaný plášť — můj Svatovíte! (*Umře*)

ČESTA

(*vybukne ve brozný smích*) Hahaha — tu odpočívá nejmladší křesťanka ze slavného rodu lecha Česty, posledního sluhu bohů otcovských — hahaha! Nesvit jí, plamene, (*rozházá oboj nožem*) — nestůj nad ní, bohu malomocný, (*sbodí modlu*) jenžto nemůžeš ani ruku pohnati, ani zdržeti! Bez bohů buď země, — neboť na nebesích vymřeli! Pusto buď a prázdno na tom širém světě — a jen *on* stůj na té poušti daleké, *on* jediný, abych našel pomsty cíl a překotil sloupy chrámů křesťanských! (*Odběhne*)

PROMĚNA

Komnata na bradě Boleslavově.

Výstup třetí

Světimíra. Boleslav.

SVĚTIMÍRA

O pověz, drahý Boleslave, co to chováš na srdci?

BOLESLAV

Co tě napadá? Zděsila tě poludnice nebo divá žena?

SVĚTIMÍRA

Po všechen čas byl jsi zasmušen — i často divoký; dnes na jednu jsi mysli veselý.

BOLESLAV

Aj, což nemá manžel plesati, že se pozdravila manželka? Nemá se otec veseliti, když chce první křtiny strojiti?

SVĚTIMÍRA

To není to jediné! Ale že čekáš Václava, proto jsi celý se proměnil.

BOLESLAV

Aj, ty ostrovidá věštkyně! A neměl bych se radovati, že zase jednou milostivého bratra uvidím — toho pověstného dobrodince chudiny, toho nočního pekaře hostií a pilného vinaře — haha!

SVĚTIMÍRA

A pozval jsi ho schvalně?

BOLESLAV

Což nejsem mladší bratr a nemusím býti způsobilý? Však on by přijel také sám, neboť je svátek svatého Kosmy a Damiána, a tuť musí poklečeti v kostele.

SVĚTIMÍRA

Ale k čemu přijel škaredý Hněvsa — a jiné cizí tváře, s nimiž držíš tajné rozmluvy. Hněvsa nenávidí Václava jako nikdo na zemi.

BOLESLAV

Jako nikdo? Myslíš, Světimíro? Ale což je Boleslavové choti do toho? Bojíš se snad o Václava?

SVĚTIMÍRA

Ano — bojím — tys to vyřknul, co mi nechtělo s jazyka. Od první chvíle, co jsem jej spatřila, vydobyl si místo v uctivosti mé.

BOLESLAV

Aj, aj, toť abych ti ho ani na oči nepřipouštěl, ještě bys ho mohla pošinouti na místo, kde mám jenom já sídleti. Ne-

svolávej daremné strašidla — a chystej se k veselým hodům

SVĚTIMÍRA

Přichystám se — jenom ať jsou vskutku hody veselé! (*Odejde*)

BOLESLAV

Plachá holubice, z tebe neudělám ostrou zbraň k outoku — a v umění hadí lstivosti nebudu tě cvičiti.

Výstup čtvrtý

Drahomíra *stranou*. Předešlý.

BOLESLAV

Aj, bábo! To nejsou tváře na křtiny, jak jsi je měla přes práh svého mladšího syna přinésti.

DRAHOMÍRA

Přemítám na mysl, zdali jsem neměla raději v samotě zůstat, do níž mě staršího syna zbabělost zaklela.

BOLESLAV

Jak? A nechtěla bys pomoci podrývat sloup, na kterém naše hanba visí? Nechtěla bys role vzdělávati, na němžto má nová oslava národu vzejíti?

DRAHOMÍRA

Já dala sbohem oslavě — a toto nové sáhnutí po jejím věnci padlo do mého tichého života jako palčivý blesk a naplnilo mě ouzkostlivým tušením.

BOLESLAV

Aj, matko, jak jsi to zchoulostivěla! Dobře, že jsi na památku — či na očistu smrti Ludmiliny nebo z jaké příčiny? — archanděli Míchalovi kostel vystavěla! Ať mám křtiny zkažené, jestli se nedočkám, že tam budeš pilně páteře odříkávat. — Bud aspoň Drahomírou před hostmi!

Výstup pátý

Hněvsa a několik lechů. Předešli.

BOLESLAV

Vítejte, pánové! Pozval jsem vás na hody, i žádám, abyste nechali rozkoš vejíti do srdcí; ale když je srdce veselo, je také úrodnou půdou, kde snadno símě velikých věcí dozrává.

HNĚVSA

Nerozbihej se zdaleka. To jsou muži jiskrných zraků a vidí, co se děje. Proto přijeli na hody. My nenávidíme Václava. — On otrhal českou slávu do naha; toulá se po kostelích, místo co má k zemské správě hleděti, a naplnil kraje cizím kněžstvem, že naše slovo již ledvakde zaslechnu, když jedenkrát nohy do kostela zanesu. Bude-li to déle trvati, udělá se z české země hnízdo pro cizince, a my budeme sotva na okraji nebo někde vespod sedati.

DRAHOMÍRA

Tiše — tiše o tom! Zmačkla jsem již hlavy hadům, co se jednou do srdce mého zažírali a krví mou sytili! Neoživujte je poznovu, — aby mě zase neuštkli.

BOLESLAV

Uštknutí nebude smrtelné — ale probudí k životu.

HNĚVSA

A proto musí Čechy jinou sukni obléci. Václav musí s trůnu — a jiný nahoru.

DRAHOMÍRA

(s vášní pořád vzrůstající) Myslíš ty, lechu, že jsou trůny jako sedadla při veřejné silnici, kde může jeden tisknouti se na druhého, až mu ustoupí?

BOLESLAV

Že nejsou trnám tak ohražené, aby nebylo přístupu, to jsi dokázala sama.

DRAHOMÍRA

Co se daří jednomu, druhému se maří. Mezi vůlí a skutkem leží široká prohlubeň.

HNĚVSA

Nebude tak široká, abychme ji nepřeskočili.

BOLESLAV

A pro oslavu jmena českého jest lehké odvážití skok, i kdyby o krk běželo. Já se toho aspoň nehrozím a nedostanu závrať.

DRAHOMÍRA

A jak to myslíte zapřísti. Já nevidím konce té nebezpečné osnovy. Lid miluje Václava.

BOLESLAV

Lid je nástroj v našich rukou.

DRAHOMÍRA

Jen tak dlouho, dokud neví, že může podle své vůle jednati.

BOLESLAV

Ejhle, paní matka nalezla v některém koutě srdce svého veliký kus lásky k svému staršímu.

DRAHOMÍRA

Já ho milovala vždy láskou mateřskou — ale s bolestí jsem nesla jeho blouzení, a jestli jsem nešetřila právo, jež mu slabci světil národ: dělo se to jen z lásky k tomu národu. Kdyby se však vůle lidu změnila, — jsem první, jenžto ruku podám k novooslavení jmena českého, i kdyby se díti mělo pádem knížete. Jenže nevidím, jak nyní stolec pod ním skáceti.

BOLESLAV

Tu stojí lechové, kteří k tomu dílu silné páže podají.

HNĚVSA

Meč náš provodí nového knížete na stol vyšehradský.

DRAHOMÍRA

Meč?

HNĚVSA

Velkou pomoc očekávám také od strany, která ještě na otcovské bohy drží. Pojednám o tom s Čestou vášnivým.

DRAHOMÍRA

Krví tedy chcete znamenati cestu novému knížeti na stolec?

BOLESLAV

Svět se věru divně převléká! Kdo by to byl řekl, že se bude Drahomíra krve hroziti? Ale my nechceme takovým deštěm půdu kropiti, z nížto mají nové časy vykvésti! Dnes přijede Václav na křtiny — a Boleslav pojedje zejtra místo něho na

Vyšehrad, přátelé jej doprovodí, a on zasedne na trůn otcovský.

DRAHOMÍRA

A to myslíš tak rychle provésti, jako se den s nocí vystřídá? To chceš Václava z paměti a srdcí lidu vytrhnouti? To chceš Václava — ha, živé bohy — co chceš s bratrem počítí?

BOLESLAV

Ten může o samotě na mém hradě zůstatí — a liturgii zpívati.

DRAHOMÍRA

Já ale pravím tobě, bratře syna mého, chraň se, abys knížecí plášť, po němž tak dychtivou rukou saháš, nezohavil poškvřenou, kterou žádným namáháním nesetřeš! Chraň se, abys neporanil svědomí své ranou, kterou žádným lékem nezhojíš!

HNĚVSA

Zkušenou učitelku musíš arci poslechnouti!

DRAHOMÍRA

To může, i jestli svým slovům tajný smysl podkládáš.

HNĚVSA

Tajný? Milá kněžno, ony bývají tajnosti, že o nich celý národ báchorky povídá.

DRAHOMÍRA

Zde ale jest místo i doba špatně volená, takové báchorky opakovati! Jak a proč se co dělo, víš ty, lechu, nejlépe, a právě proto měl bys Boleslava varovati. Pro pouhé nasycení vášní není člověku rádno s temnými mocnostmi do hry se pouštěti; ty jej uchvátějí za pouhou myšlénku a upletou z ní pouto, v kterém pak duše zumírá.

Výstup šestý

Česta. Předešli.

ČESTA

Perun vám posílá plamenné blesky, aby potřely vraha bohů od početí světa jediných. Kdo potřebujete jeho blesk?

HNĚVSA

Vítej mi, starý brachu, na půdě, kde roste toužení po dnech minulých, — a podej mi pravici k poražení vyšehradského knížete.

ČESTA

Tu ji máš, omočenou v krvi nevinné a posilněnou, posvěcenou k pomstě!

BOLESLAV

Můžeme na tvé bratry spoléhati?

ČESTA

Převrhnete kříže, a zachovalý kořen rodu českého potáhne za tebou!

DRAHOMÍRA

A ty bys chtěl tohoto šilence přijmouti za společníka? Ty bys mu chtěl dáti do ruky meč, aby jej mohl smočiti v srdci bratrovu?

Venku se troubí.

BOLESLAV

Ha, to bude Václav — hlasník mi dává znamení.

DRAHOMÍRA

(prudce ho za ruku chopí) Nyní pověz jasně, na čem jste se ustanovili?

BOLESLAV

Kdybysi byla Drahomírou, jakos bývala, dokud jsi na Vyšehradě sedala, netýrala bys mě tou otázkou a našla bysi sama v sobě odpověď. — Přátelé, vejděte zatím do síně, kde plné poháry čekají. Já zde vyšehradského pána uvítám — a přivedu jej potom ke stolu, abychme *(s hořkým smíchem)* hned prvním douškem všechnu hořkost v sobě utopili a veselé křtiny slavili.

HNĚVSA

Já bych mu jedu namíchal! *(K Čestovi)* Pojď, starý kulichu, a zaskuhrej mu píseň do hrobu! *(Odejde s ním i s lechy)*

DRAHOMÍRA

(stojí vpředu u velikém vnitřním boji — nyní se protřbne) Kdo mluví o hrobu? Synu, Boleslave! To slovo nenech dnešního dne ve svém domě zazníti! Jest to den, kdež dítě tvoje uvedeno bude v Kristův ovčinec, a tam vede jenom láska.

BOLESLAV

(dá se hlasitě do smíchu) I toť bych se chtěl zaklínati všemi bohy pohanskými, když tě slyším takto úpěti! Chceš snad u nás zastoupiti místo nebožky báby Ludmily?

Výstup sedmý

Panoši *otvírají dveře.* Václav. Podivín. Chrastěj.
Komonstvo. Předešli.

BOLESLAV

Aj, vítej, vítej, bratře! Blahoslavená hodina, kteráž tebe dnes

pod střechem šťastného otce uvádí! Jen jestli veselou mysl přinášíš!

VÁCLAV

Přináším — (*s pobledem na Drahomíru*) i smířenlivou, a vzýval jsem Boha, aby všechno křivé mezi námi vyrovnal.

PODIVÍN

A vespolek se pokoříme před Pánem!

BOLESLAV

Co bylo mezi námi křivého neb hořkého, to utopíme dnes v sladké medovině.

VÁCLAV

To pečuj hojnou mírou jen o své hosti ostatní; můj lid spokojí se slovem laskavým. Mne ale uveď především k tvé milé choti, abych ji pozdravil.

DRAHOMÍRA

I matka tvoje by si přála, abys jí několik slov věnoval.

VÁCLAV

Pozdravuji tebe, jakož synovi přísluší.

DRAHOMÍRA

Krom pozdravení chci od tebe ještě několik jiných slov slyšet! (*K Boleslavu*) A protož uveď hosty napřed do síní, kde čeká číše na uvítanou; my přijdeme s Václavem za tebou.

BOLESLAV

(*k ní stranou*) Matko, nezapomeň, že jsi Drahomíra — a v do-

mě syna mladšího, kde se rodí nový čas pro Čechy. (*Odejde s Václavovou družinou*)

DRAHOMÍRA

Co je ti, synu? Musíš mračiti tváře před matkou, kteráž po synu svém tak dlouho toužila?

VÁCLAV

O matko, matko, nech mě o tom pomlčeti, co mi na tvář mraky shání! Já se těšil na tu chvíli, až se opět spatříme, i doufal jsem, že skutky moje železnou kůru okolo pyšného srdce tvého přelomí: ale tu se vetřelo mezi nás nové strašidlo.

DRAHOMÍRA

Jaké?

VÁCLAV

Matky otce mého duch!

DRAHOMÍRA

Jak to?

VÁCLAV

Neznáš pověst, která se o vrahu mé báby po zemi rozběhla? I na Vyšehrad zabíhala — ale já jí bránil posud přístupu; teď ale vím, kdo vražednou ruku na to drahé živobytí najal.

DRAHOMÍRA

(*ztrne*) Víš to? (*Vzmuží se*) Ano, já to byla — já Drahomíra, jenžto jsem chtěla každý kámen odvaliti, kterýž mi ležel na cestách — neb vysoko lesknul se můj cíl! Suď mě, můžeš-li mě souditi.

VÁCLAV

Já odpustil již vrahovi — ale nemyslil jsem, že vlastní matce odpouštím.

DRAHOMÍRA

Nemusel jsi odpouštět, a přece by stála očištěná před tebou.

Svědomy ji provedlo očistcem, i bude již pokojně Ludmilu na soudě očekávati. Ty ale poslechni ženu kajicnou a odejdi z domu tohoto!

VÁCLAV

Co povídáš?

DRAHOMÍRA

A chceš-li navždy mraky zkázonosné nad svou hlavou rozptýliti, — dovol mi ještě jednou prositi: oblekni na se roucho zmužilého muže a zjev se jako slavitel svého národu. Lechové na tebe žehrají — i mají právo žehratí, neboť nejsi jejich pán a velitel, aby museli své hlavy do tvé kukle vtěsnati! — žehrají, že neplníš jejich vůli a nálezy, ale že si hraješ na kostelníka, na mrhače zemských statků, aby cizí kněžstvo ztučnělo.

VÁCLAV

(s rostoucím obněm) Já však pravím tobě i nepokojným lechům, — že bych mohl pyšně hlavu k nebesům pozvednouti, kdyby křesťanskému knížeti pýcha slušela. Dospěl jsem s pomocí Hospodínovou, co jsem v bázni boží předsevzal. Požehnaní rozprostírá bohaté dary po krajinách širé vlasti — a slovo Páně velebí se v hojných chrámech i roste z hlubokých kořenů v srdci národa. Směle očekávám soud, kterýž potomstvo nade mnou vysloví!

DRAHOMÍRA

O, mateřské srdce dalo by se rádo synovským slovem přemluviti, — ale dokud není národ pánem svým — samojediným vládcem vůle své, nemůže ti věřiti. Přetrhni — uvolni alespoň úvazek s Jindřichem!

VÁCLAV

Abych vyštval zase bouři na zemi a pošlapal mladé osení našeho blahoslavenství?

DRAHOMÍRA

O nešťastná malomyslnost, jenžto sama sobě nedůvěřuje! Čiň tedy dále, od čeho tě slabá žena zraditi nemůže, ale — odejdi z domu tohoto!

102

VÁCLAV

Matko, víš, co povídáš?

DRAHOMÍRA

Vím a zaklínám tě památkou — matky otce tvého —

VÁCLAV

Ustaň, abych nemusel na svém rodu, na celém člověčenstvu zoufati! Proč mě odtud vyháníš? proč mě puďíš z domu, kde se koná slavnost v životě nejradostnější?

DRAHOMÍRA

(temně) Tys mi nikdy nevěřil; proto zamítáš také nyní slova má!

VÁCLAV

To si nemysli, matko má! Já ti věřil — hned za oněch časů, když jsi mi žezlo z ruky vzala; věřil jsem ti; ale víra moje pokořila se vůli srdce mého, a to jest plno učení Kristova, kteréž dýše láskou! Já jsem v domě bratrovu. Může-liž býti pevnějšího štítu na zemi? Přijďte ke mně na Vyšehrad — přijďte ke mně nepřítel s mečem po krvi prahnoucím: on bude hostem křesťanského knížete, a láska mu vykáže nejprvnější místo u stolu všech rozkoší! *(Odejde)*

DRAHOMÍRA

Nuže, leť tedy, šípe, kterýž jsem sama oštřila a na luk vložila: já tě nemohu zdržeti, — a kdybys měl i moje srdce protknouti, že bych vlastní krví tu půdu zbarvila, kterouž tak nevýslovně miluji! Těžká bouře visí nad rodem Vratislavovým; já nevím, kam a jak ji Zahnati; na obě strany kloní se láska má. Musí-li ale bouře obět zastihnouti — ať již zastihne hlavu mou! Ráda ji položím do rakve, vzejde-li z jejího popelu oslava národu! *(Odejde)*

Z hodovní síně slyšeti veselou přiměřenou hudbu, kteráž po celý příští výstup trvá, ale ovšem tak, aby nerušila rozpravu.

103

Výstup osmý

Hněvsa *vystoupí u živém pobnutí. Tyra.*
Celá scéna musí hráti se rychle a vášnivě.

HNĚVSA

To si pamatuj! Z mé čeledi nesmí dnes nikdo ani oka zamhouřiti — a medovina ať se šetří. Doma dostanete náhradu.

TYRA

Povím to čeledi. Ale —

HNĚVSA

Co?

TYRA

Hm — já bych také něco.

HNĚVSA

Mluv.

TYRA

Mám v sobě zlého ducha — pod žebry i v lebce.

HNĚVSA

Co to?

TYRA

Nemohu koukati do světa a nemohu oči přimknouti, abych neviděl tu starou ženu, kterou jsem musel zardousiti. Jako vlastní moje matka vstoupila mi naproti: Co hledáš, milý synu? — haha, a já jí musel po krku — musel, protože paní poručila — a šátek zadržnouti, až jí oči vystoupily jako dvě strašidla a mě hrůza splášila — haha! Byl to babský kousek, a já bych si nechal za to chutě ruku uschnouti! Od té chvíle mě ty oči straší, — a dokud neuvidím jiné hasnouti — haha, a mužné tváře blednouti, — bude mě žráti červ. Dej mi někoho zabít!

HNĚVSA

Hojá, ruko ochotná! Kdoví, není-li dílo nablízku!

TYRA

Ale aby za to stálo, pane, — hahá, však vím, že jsi vyšel na hon. Já budu pak celý den do těch bledých tváří hleděti, — abych na starou ženu zapomněl a zahnal strašidlo.

HNĚVSA

Teď oznam vůli mou čeledi — a potom budiž po ruce! (*Odejde*)

TYRA

(*odchází*) Po ruce — haha, po ruce! Potom zaženu strašidlo!

PROMĚNA

Náhradí. Po levé straně knížecí obydlí s otevřenou branou. Na druhé straně kostel, před ním malý sánek, jakož u kostelů bývá, jeden nebo dva stupně přede dveřmi; na dveřích mosazný kruh. Hudba ještě zní, ale ovšem vzdáleněji; někdy hlahol trub a bubně. Noc.

Výstup devátý

Česta z knížecího domu.

ČESTA

Umlkni, proude svůdných zvuků, — aby byl náfek světa slyšeti! Já nechci tvým lichocením ucho napájeti — ale jediný zvuk chci slyšet — to chrapot smrtelný. — Veselá to noc — haha, já budu s nočními duchy na veselejší jitro čekati.

Sedne v pozadí na stupeň u sínce kostela, takže ho jen dopola viděti.
Hudba v hradě utichne, i počíná se pozvolna rozednívati.

Výstup desátý

Starý kostelník jde vážně z bradu (ale ne z knížecího stavení)
ke kostelu, otevře dveře kostela a vejde dovnitř; za ním Hněvsa,
Tyra a dva lechové.

HNĚVSA

Já Boleslavovi nevěřím. On mohl úmysl ve víně utopiti a pomsta by se nenakrmila. Musíme jí sami kořist přihnati. Václav půjde jistě do kostela — bez kněžského požehnání nedal by se na cestu; zde musí živ nebo mrtev do rukou našich padnouti. Boleslav darmo celou noc otálel. (*K Tyrovi*) Ty se posadíš tuhle u vchodu, — aby tě hned nespátřil; my se —

Zvoní se na ranní mši.

Ah, zvoník svolává již kolena, která se chtějí ohýbati. Tu nedá Václav dlouho čekati! Ustupme dozadu! (*Učini tak*)

TYRA

(*se usadil z předu před síňec*)

Výstup jedenáctý

Václav. Boleslav.

BOLESLAV

Ne, ne — já tě vyprovodím do chrámu! Spolu jsme hodovali, spolu se budeme modliti! Já se mohu svatému Kosmu a Damiánu tak dobře klaněti jako kníže vyšehradský.

VÁCLAV

To můžeš, milý bratře! Ale nyní bych přál, abysi odešel na lože. Radost otcovská tě příliš rozechřála.

106

BOLESLAV

To není pravda! Víno mě rozechřálo a tvoje vzácná osoba.

VÁCLAV

Vedl jsi věru velikou péčí o veselí a pohostil jsi mě bratrsky; ale do chrámu se mnou nemůžeš.

BOLESLAV

A já musím! Ty mi více neujdeš! Já tě ještě lépe pohostím! Já ti vykáži na mém hradě hnízdečko, že z něho do nejděší smrti nevyjdeš.

VÁCLAV

Vykaž mi své srdce, pak máš dobře; z toho se nepohnu!

BOLESLAV

A což kdyby to bylo chladné hnízdečko tak mezi tichými stěnami a za mříží?

VÁCLAV

Uchyl se na lože, bratře, — a mne nech do chrámu.

BOLESLAV

S místa se mi nehneš! Dnešní noci dokonal jsi panování — prázden stojí vyšehradský trůn a čeká na knížete, kterýž jej oslaví!

VÁCLAV

Bratře, co tě napadá?

BOLESLAV

Co mělo dávno v skutek vejíti, aby se očistilo jméno českého národu, kteréž zbabělý modlář poškvřnil. (*Vytasí meč*) Tys můj zajatý — a hlava tvoje houpá se na ostří tohoto meče! (*Napne meč*)

107

VÁCLAV

(chytne jej za ruku, zápasí s ním, meč mu vymkne a porazí jej na zem) To ti odpust' Hospodín, jakož ti zbabělý modlář odpouští. *(Odhodí meč)*

BOLESLAV

Vrahové, pomoc!

HNĚVSA

(vytasil meč, přijde zezadu a tne po Václavovi) Tu jest pomoc a dozralá!

VÁCLAV

(se potáčeje) Ha! — Ostříhej mě — Hospodíne! *(Přikvapí ku chrámu a chytí se krubu — vtom vyskočí Tyra a Česta a proteknou jej, že sklesne)*

Přestane zvonění.

BOLESLAV

Ha, plamenná nebesa, co jste učinili?

ČESTA

(šilen rozkoší) Krvavé křtiny! Plesej, Perune! Krvavé křtiny! *(Běží po bradě)*

HNĚVSA

Vzhůru, Boleslave! Václavův lid z hradu neujde! Čeled' stojí pohotovu! Rychle na koně, letem ku Praze a na trůn! *(Odvádí ho)*

TYRA

Haha, to je spanilý umrlec — to je zlomená růže — ta nebude Tyru strašiti. Vzhůru, hradě Boleslavův, otevři oči! Podívej se, co ti nadělilo jitro po křtinách! Hahá! Vyšehradský hospodář se koupá v krvi! *(Za Hněvsou)*

Za scénou řinčení mečů a temný blahol. Celé pozadí zaleje se ranními červánky.

108

Výstup dvanáctý

Čeled' se porůznu sbíhá zděšená — ráda by ku chrámu, ale neví, co činiti. Drahomíra, Chrastěj, Podivín z knížecího stavení.

DRAHOMÍRA

Co se to rozlýchá ranním tichem, že umírá duše úzkostí?

ČELEĎ

Kníže Václav zabitý!

DRAHOMÍRA

Co pravíte?

PODIVÍN

Nedopouštěj Hospodíne!

DRAHOMÍRA

A vy přitom stojíte jako z kamene? Ovanul i vás duch Boleslavův? Kde jste viděli knížete?

CHRASTĚJ

(přiblížil se ku chrámu) Milostivá nebesa, tu leží v krvi!

DRAHOMÍRA

V krvi? O tedy je v ní utopena moje blaženost! *(Běží k Václavu)* Synu, dítě nešťastné! *(Vrhne se na něj)*

PODIVÍN

(kleká vedle něho) Oroduj za nás, svatý mučedníku!

CHRASTĚJ

O noci hrozná, ježto jsi tento skutek spáchala!

109

DRAHOMÍRA

Synu, jenom jednou otevři ještě svoje láskyplné oči — jenom jednou otevři svoje milostidechá usta, abych zaslechla, že vrahům odpouštíš!

CHRASTĚJ

Nadarmo miláčka Páně probouzíš; on putuje již nad hvězdami v jasných vysostech.

PODIVÍN

A prosí za nás u Slitovníka!

DRAHOMÍRA

(ještě kleče spíná ruce) O pros také za svou matku, synu nešťastný!

CHRASTĚJ

O nejmenuj ho nešťastným! On stojí po pravici Hospodína a jmeno jeho žije hluboko v srdci křesťanského národa — i bude žít na věky! On byl šifitelem království božího na zemi a zůstane jeho ozdobou, dokud Pán anděla svého nepošle, aby poslední den světa zvěstoval!

Všeobecné tiché skupení, při němž pomalu opona padá.

TYLOVY KRVAVÉ KŘTINY

„Krvavé křtiny“ vznikly ve dvou – třech lednových týdnech roku 1849 na kroměřížském sněmu z dramatické situace, kdy propukl konflikt mezi většinou sněmu a vládou. Svědčí o tom Tylův zápis na dochovaném rukopisu hry. Podle zprávy „Moravských novin“ byl již 21. ledna Tyl v Praze. Premiéra nové hry byla v neděli 11. února. O dnech, kdy vznikala, svědčí nejlépe hra sama. Její skutečný smysl nepochopíme bez porozumění okolnostem, za nichž Josef Kajetán Tyl „Krvavé křtiny“ psal.

I.

Počátkem ledna roku 1849 vtáhl pokořitel revoluční Prahy i Vídně generál Alfred Windischgrätz s rakouskými vojsky do třetího, dosud bojujícího střediska demokratické revoluce, do košutovské Pešti. Téměř zároveň – 4. ledna 1849 – vstupuje na řečnickou tribunu říšského sněmu v Kroměříži hrabě Stadion, ministr vnitra nové Schwarzenbergovy rakouské vlády, jmenované nedávno nastoupivším mladým císařem Františkem Josefem I.

Vláda se cítí opět pevně v sedle. Půl milionu bodáků obnovilo pořádek v říši a dobíjí, zdá se, poslední odbojné hnízdo v Uhrách. Starý císař Ferdinand udělal místo mladému nástupci, který není vázán jeho sliby národům z horkých měsíců jara a léta 1848. A ministři, kteří ještě do nedávna mluvili liberálně a demokraticky, mohou konečně, tak aspoň nyní sami soudí, začít mluvit řečí jim přirozenější. Vláda nastupuje do ofensivy také proti sněmu. Jejím prvním mluvčím je ministr vnitra hrabě Stadion.